

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בתורה שבעל-פה, התשע"ז
 המצוות השערות: אחת, סלוק – סוף-פסוק – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפאא – שנוי משמעות, רבוי ממשותף; מרכא טפאא – יתור
 לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה שוה לפיטח; מרכא תביר טפאא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המושג, בד"כ מצב
 אחד נדרש; פסק ו – סדור שחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בהצג פסוק – הקש; השלישיה:
 (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרש"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק כענין "ג מידות דר"י שמעאל; תלישא-קטנה – תראא – דרוש בפסוק שער, מחיצה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו
 שער, מחיצה; פוז – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידיהם לפי ההשערות.

1.1 בראשית לך-לך יב,א

בראשית לך-לך יב,ד:

וַיִּלְךָ אַבְרָם כְּאִשְׁרֵי דְבַר אֱלֹהֵי ה' וַיִּלְךָ אִתּוֹ לֹט
 וְאַבְרָם בֶּן-חֲמִשׁ שָׁנִים וְשִׁבְעִים שָׁנָה בְּצֵאתוֹ מִחָרָן:

כְּאִשְׁרֵי – קדמא, לפי שבבלי ע"ז ט,א אומר כי מסורת בידינו כי פסוק (יב,ה) מלמד שזאת היתה שנת אלפיים לבריאה ולכן אברם היה בן חמישים ושתיים לכן לפחות פסוק (יב,ד) ואולי גם הפסוקים (יב,א-ג) מיקומם כאן מקדים את הזמן שבו קרו בפועל בעשרים ושלוש שנה.

בראשית לך-לך יב,ה:

וַיִּקַּח אַבְרָם אֶת-שְׂרַי אִשְׁתּוֹ וְאֶת-לֹט בֶּן-אָחִיו וְאֶת-כָּל-רְכוּשׁוֹ אֲשֶׁר רָכָשׁוּ
 וְאֶת-הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר-עָשׂוּ בְּחָרָן
 וַיָּצֵאוּ לְלֶכְתַּת אֶרֶץ עֵיזָר וַיָּבֹאוּ אֶרֶץ כְּנָעַן:

בבלי עבודה זרה ט,א תנא דבי אליהו: ששת אלפים שנה הוי העולם, שני אלפים תוהו, שני אלפים תורה, שני אלפים ימות המשיח, בעונותינו שרבו יצאו מהן מה שיצאו מהן. שני אלפים תורה מאימת? אי נימא ממתן תורה עד השתא, ליכא כולי האי, דכי מעיינת בהו, תרי אלפי פרטי דהאי אלפא הוא דהואי! אלא (בר' לך יב,ה) מ- וְאֶת-הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר-עָשׂוּ בְּחָרָן, וגמירי, דאברהם בההיא שעתא בר חמשין ותרתי הוה,

רש"י אלא מן ואת הנפש וגו' - ומתרגמין דשעבידו לאורייתא.

וגמירי דההיא שעתא הוה אברהם בר נ"ב - הוסיפם על אלף ותתקמ"ח שהיו בידך כשנולד אברהם הרי אלפים תוהו. (2000)

כי מעיינת מ- וְאֶת-הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר-עָשׂוּ בְּחָרָן - הכי הוה הוסיפם אותן על מנין מתן תורה ונמצא אלפים מכוונין מ- וְאֶת-הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר-

עָשׂוּ וגו' עד גמר ד' אלפים לבריאת עולם והוא קע"ב שנים לאחר חורבן כיצד הרי מנית עד יציאת מצרים תמ"ח על עודף אלפים וכתיב (מ"א ו) ויהי בשמינים שנה וארבע מאות שנה לצאת בני ישראל עד ויבן שלמה את הבית הרי תתקמ"ח על אלפים כשנבנה הבית וימי בית ראשון ד' מאות ועשר הרי שלשה אלפים ושל"ח שנים וגלות בבל ע' שנים הרי ת"ח וימי בית שני ת"ך הרי תתקמ"ח נמצא קע"ב חסרין מד' אלפים והכי תני בסדר עולם.

תוספות וגמירי דאברהם אבינו בההיא שעתא בר חמשין ותרתי שנין הוה - ואע"ג דכתיב (בר' לך יב,ד) וְאַבְרָם בֶּן-חֲמִשׁ שָׁנִים

וְשִׁבְעִים שָׁנָה בְּצֵאתוֹ מִחָרָן שתי יציאות הוה שהרי בברית בין הבתרים היה בן שבעים ואז היה בא"י ושוב חזר לחרן ועשה שם חמש שנים כדאיתא בסדר עולם ובפ"ק דשבת (דף י. ד"ה ושל) הארכתי היטב.

וַיִּקַּח אַבְרָם – מונח תלישא-קטנה, כעין שני תפקידי תלישא, ע"פ בבלי ע"ז ט,א ופ' רש"י ותוספות, אע"פ שבפסוקים קודמים נאמר כי אברהם בן שבעים וחמש בצאתו מחרן, כאן נדרש כי בהיותו בן חמישים ושתיים הייתה שנת אלפיים לבריאת העולם והסתיימה תקופת התוהו והתחילה תקופת תורה (שלפני תקופת המשיח) של אלפיים שנה.

וַיִּקַּח אַבְרָם אֶת-שְׂרַי אִשְׁתּוֹ וְאֶת-לֹט – דלג על אַת אחת (אל"ף) במלת אַת וקח ערך גימטרי של שלוש האותיות הבאות ת-שָׂרַי ת' ש' ר' (= 900) דלג שתי אותיות הבאות י א (י"ד אל"ף) וקח ערך גימטרי של שתי האותיות הבאות שָׂרַי ש"ן ת"י (= 700). דלג שלוש אותיות הבאות ו נא (ו"ו ו"ו אל"ף) וקח ערך גימטרי של אַת יחידה הבאה ת ת"י (= 400). חבר שלושה המספרים 400 + 700 + 900 = 2000, אפשר שזה מרמז לשנת אלפיים לבריאה כנדרש בבבלי ע"ז ט,א.

וַיִּקַּח אַבְרָם אֶת – ס"ת שנת תמ"ח לאלף השלישי – יציאת מצרים ומתן תורה. וע"פ ר' אליהו שגב שם הוי"ה כאשר תכפיל כל אותיותיו (*ה*י*) תקבל 1500 ותוסיף תמ"ח תקבל שנת לידת אברהם אבינו ותתקמ"ח לרמז שהוא יגלה לעולם את האמת האלקית שתנתן בשנת ג'תמ"ח

אֲשֶׁר רָכָשׁוּ וְאֶת – ס"ת ר"ת – שבין הנפש אשר עשו היה שרש לרות אם המלכות של בית דוד.

וְאֶת-הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר-עָשׂוּ בְּחָרָן – גי' הקרא 1979 בקירוב לאלפיים.

תוספת של שב"פ ה"ו סיכום חיבור ר"ת וְאֶת-הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר-עָשׂוּ בְּחָרָן ו' ה' א' ע' (=70 <- במספר קטן 7) ב' עולה 21 סה"כ 1979 + 21 = 2000 רמז לב' אלפים שנה.

בראשית לך-לך יב,ו:

וְיַעֲקֹב אַבְרָם בְּאֶרֶץ עַד מְקוֹם שְׂכֵם עַד אֵלֶיךָ מוֹרָה
 וְהַקְּנָעִי אֵץ בְּאֶרֶץ:

רש"י ויעקב אברהם בארץ, נכנס לתוכה: עד מקום שכם, להתפלל על בני יעקב כשיבאו להלחם בשכם:

שפת"ח – משום דכל ויעבור שבמקרא משמע דעבר הארץ ולא דר שם הוצרך לפרש דזה אין פירושו כך אלא נכנס לתוכה ומנא ליה לרש"י לפרש כן יש לומר דדייק מדכתיב בארץ ולא כתיב בארץ או יש לומר דדייק מדכתיב עד מקום שכם ושכם הוא בארץ כנען:

וַיַּעֲבֹר – מהפך – הרי זה הסברו של שפת"ח על רש"י, באופן רגיל "ויעבר" משמעו מעבר ללא התעכבות ואילו כאן המשמעות נכנס לתוכה. אם כך למה ליה לכתוב "ויעבר"? אלא שמשמעות נכנס זהו שהייה במקום אחד ואילו אברם עבר ונכנס במסירות נפש בכל מקום בארץ. והסיבה שהיה צריך מסירות נפש כי ע"פ רש"י הארץ שהיתה מיועדת לבני שם, כנענים השתלטו עליה וכך עולה מהשקלא וטריא בדת זקנים בסוטה ל"ב פרק אלו נאמרין ומחזקוני כתובות פרק בן סורר ומורה. ואף-על-פי שהכנעניים השתלטו על הארץ, לא חשש אברהם השמי להיכנס ביניהם מכה אמונתו בה'.

אַבְרָם – פשטא, בתפקיד אחד, שמי אחד לעומת כל הכנעניים, זכות על הארץ נתלית בו בלבד ולא למשל גם בלוט שבא עמו. בכך מתחיל

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנתי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בתורה שבעל-פה, התשע"ז
 המצוות הששור: אהנה, סלוק = סוף-פסוק – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפקא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפקא – יתור לרבית, מכל מקום; דרגא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה שיה לפישה; מרכא תביר טפקא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרשה; מקף – רב-מצב של המושג, בד"כ מצב אחד נדרש; פסק ו – סיור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בהצב פסוק – הקש; השלישיה: (קדמא – סדר קריאת; אולא = גרש = גרש"ט – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין "ג ימות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה – תרסא – דרוש בפסוק שער, מחיצה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מחיצה; פוז – דרוש מהפסוק רעיון לנשא אחר בהלכה;

מעשה אבות סימן לבנים.

בְּאֶרְצָךְ – זקף-קטן, לשתי מטרות, כניסתו ומעברו כדי להטביע רישומו בתוך כל מקום בארץ ולהכשירה להיות נוחה להיכבש לבניו בזכות אבות.

בראשית לך-לך יב,ז: וַיִּבְרָא ה' אֱלֹהִים אֶת-אֶבְרָם וַיֹּאמֶר לְזָרְעוֹ אֶתְּךָ אֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת וַיִּגְבֵּן שָׁם מִזְבֵּחַ לַה' הַנִּרְאָה אֵלָיו:

אבן עזרא וַיִּבְרָא ה', בדרך נבואה, והמלה מבנין נפעל והנח הנעלם בין היו"ד והרי"ש תחת הדגש הראוי להיות ברי"ש להתבלע נו"ן נפעל: הנראה אליו, שם התאר מהבנין הנזכר וכמוהו ואשר היה נעשה:

כלי יקר וַיִּבְרָא ה' אֱלֹהִים אֶבְרָם מה שלא נראה אליו ה' מיד כשאמר לו (טט **בר' לך יב,א** ויאמר ה' אֱלֹהִים אֶבְרָם) לך לך מארצך לפי שאז היה עדיין בחו"ל כדעת הראב"ע ובחז"ל אין שכינתו ית נגלה וראיה מיונה (**מכילתא בא' יב,ד**) וא"כ לא נראה אליו שם ה' במראה כי אם קול דברים לבד היה שומע וע"כ לא בנה שם מזבח רק לה' הנראה אליו, אבל בעוד שלא היה נראה אליו לא רצה לבנות מזבח במקום שאין השכינה שורה וזה"ש במשה (**שמות ד,א**) כי יאמרו לא נראה אליך ה' כי אין דרכו להתראות בחו"ל ובה יכחישו לומר שגם קול לא שמעת:

וַיִּבְרָא – מהפך, טט - גילוי בארץ-ישראל בדרך נבואה במראה בהיפוך מגילוי בחו"ל בשמיעת קול דברים בלבד.

בראשית לך-לך יב,ז:

וַיִּבְרָא ה' אֱלֹהִים אֶבְרָם וַיֹּאמֶר לְזָרְעוֹ אֶתְּךָ אֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת

וַיִּגְבֵּן שָׁם מִזְבֵּחַ לַה' הַנִּרְאָה אֵלָיו:

... **וַיֹּאמֶר** - זקף-גדול, אמירה של שלוש נקודות שאפשר ששתיים מהן באופן אחד ואחת באופן אחר, כגון שמכאן יש ללמוד שתי שלישיות ע"פ פסיקתא דרב כהנא (מנדלבוים) פיסקא כח - ביום השמיני עצרת ר' יודן בשם ר' לעזר שלשה הן שמבטלין את הגזירה ואילו הן, התפיל' והצדקה והתשובה. ... ר' חונא בשם ר' יוסי אף שינוי השם ושינוי מעשה. ויש או' אף שינוי מקום

לְזָרְעוֹךָ - קדמא זקף-קטן במלה אחת - מוקדם שהוא מאוחר בענין, כגון הבטחת הזרע קדמה להבטחת הארץ,

הבטחת הארץ לזרעו קדמה להבטחת לאברהם. אבל ב(יג,טו) **כִּי אֶת-כָּל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-אַתָּה רֹאֶה לְךָ אֶהְיֶנָּה וְלְזָרְעוֹךָ עַד-עוֹלָם**. הקדים הבטחת הארץ לאברהם קודם לזרעו. בפועל אברהם זכה בארץ מכה נצחונו על ארבעה המלכים שכבשו הארץ מיושביה, אבל היות ולא הגיע הזמן שקבע ה' בברית בין הבתרים לכן היה על זרעו לכבשה שוב.

אֱלֹהִים אֶבְרָם וַיֹּאמֶר לְזָרְעוֹךָ – זקף-קטן זקף-גדול זקף-קטן, שלוש זקף בין שני קיסרים, עוצמת ההבטחה המתקיימת עד עולם כפי' רש"י **וַיִּגְבֵּן שָׁם מִזְבֵּחַ**. על בשורת הזרע ועל בשורת ארץ ישראל.

אֱלֹהִים אֶבְרָם וַיֹּאמֶר - זקף-קטן זקף-גדול, גי' המלים עולה 531, תקלא"א, שרא"ל, הפרש מתקע"ו (= גי' שמות הטעמים זקף-קטן זקף-גדול) 531 = 576 - 45, עולה מ"ה, אד"ם. שם מ"ה קשור לעולם היצירה המרמז להבטחת הזרע הקשורה לעולם היצירה.

וַיֹּאמֶר לְזָרְעוֹךָ - זקף-גדול ... זקף-קטן בין שני קיסרים, מרמז לצורך בשינוי גדול, כי אברם לא מוליד, שרי לא לא תלד כנאמר במדרשים הבאים:

בראשית רבה (וילנא) פרשה מד י ויאמר אברם הן לי לא נתת זרע, אמר רב שמואל בר רב יצחק המזל דוחקני ואומר לי אברם אין את מוליד, א"ל הקב"ה הן כדברייך אברם לא מוליד אברהם מוליד, שרי אשתך לא תקרא שמה שרי, שרי לא תלד שרה תלד.

פסיקתא דרב כהנא (מנדלבוים) פיסקא כח - ביום השמיני עצרת ר' יודן בשם ר' לעזר שלשה הן שמבטלין את הגזירה ואילו הן, התפיל' והצדקה והתשובה. ... ר' חונא בשם ר' יוסי אף שינוי השם ושינוי מעשה. שינוי השם מאבינו אברהם, ולא יקרא עוד את שמך אברם והיה שמך אברהם (בראשית יז: ה), אברם לא מוליד, אברהם מוליד. ודכוותיה, שרי אשתך (שם שם /בראשית י"ז/ טו), שרי לא ילדה, ושרה ילדה. שינוי מעשה מאנשי ינוה, וירא אלהים את מעשיהם כי שבו מדרכם הרעה (ינהג ג: ט). ויש או' אף שינוי מקום מאבינו אברהם, ויאמר י"י אל אברם לך לך מארצך וממולדתך (בראשית יג: א), והדר, ואעשך לגוי גדול (שם שם ב).

זוהר חדש כרך ב (מגילות) מגילת שיר השירים דף כא עמוד א

ס' בלחודי לאתחזא דהא לא קיימא לאולדא. ורזא דא אברם אב"ר ס' דא אינו מוליד דהא ס' סתימא איהו ולא קיימא לאולדא כד אתוסף ה' הוא ס' אתפתח ואתוסף ה' וקיימא בהוא אבר למעבד תולדין. ורזא דא אברהם אב"ר ה"ם דא מוליד ועביד איבין. ובגין כך אברם אינו מוליד אברהם מוליד בגין דהוא אבר לא אתתקן עד דאתי ה' ובכל אתר ה"א קיימא לתולדין ואיבין וע"ד שמא גרים. ומנ"ל דהוא אבר לא אתתקן אלא בגין ה'. דהא בזמנא דהוא [שמיה] אברם לא אתגזר הוא אבר ולא אתתקן בתר דאתא ה' אתתקן הוא אבר ואתגזר למעבד איבין בהוא ה' בתראה. ובעוד דאיהו עלמא עילאה סתום באת ס' הוא אבר לא אתתקן וקיימא ערלה בלא גזירו. ודרגא תתאה קיימא מגו ערלה באת ד' גו מסכנו. כד עלמא עילאה גו סתימו ברזא דאת ס' עלמא תתאה במסכנו ברזא דאת ד'. כד אתפתח עלמא עילאה מאת ס' ואתעביד ה' כדין אתתקן ברית ואתעבר ערלה וכיון דאתתקן האי ברית נפקין אלין תרין אתון ועיילי אתון אחרנין. נפקין תרין אלין ד"ם. וכל גזירו (דס) [דלא] נפיק מיניה דם לאו איהו גזירו. דהא אלין מתעברין נעילין תרין אחרנין. באתר דאת ס' עייל ה' (א"י"ג פ"ה ה"א עילאה דהיינו בינה. באתר דאת ד' עייל ה' דהיינו ה"א תתאה דאיהי כ"י) באתר דאת ד' עייל ה' כדין כולא קיימא לאולדא ורזא דא לם"רבה המשרה ולשלום אין קץ על כסא דוד ועל ממלכתו להכין אותה ולסעדה [ישע"י ט"ז].

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בתורה שבעל-פה, התשע"ז
תמצית השערות: אחת: סלוק = סוף-פסוק – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – יתור
לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרישה; מרכא תביר טפחא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב
אחד נדרש; פסוק ו – סודר שנהלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט; 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בהצ' פסוק – הקש; השלישיה:
קדמא – סדר קדמות; אולא = גרש = גרש"ט – יוצא מהענין; קדמא ואולא – (מלמד) דרוש בפסוק כענין "ג' מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה – תראא – דרוש בפסוק שער, מחיצה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו
שער, מחיצה; פוז – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידיהם לפי ההשערות.

התשע"ד שולב בספר התשע"ג
1.2 בראשית לך-לך יב,א

בראשית לך-לך יב,א:

וַיֹּאמֶר ה' אֶל-אַבְרָם לֵךְ-לְךָ מֵאֶרֶץ עֵבֶר וּמִמּוֹלַדְתְּךָ וּמִבְּיַת אַבְיֶיךָ
אֶל-הָאֲרֶץ אֲשֶׁר אֲרָאָה:

בעה"ט ולכך סמך (בר נח יא,לב) בְּחָרָן ל- (בר נח יב,א) לְךָ-לְךָ לפי שבחרון אפו של הקב"ה בעה"ז גלו

וַיֹּאמֶר ה'- בעה"ט - פתח באמירה בלשון שנברא בו העולם (טט (בר א,ג) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים וְגו') שבי' מאמרות וכולו לא נברא אלא בזכות אברהם

בראשית נח יא,לב:

וַיְהִי ימֵי-תְרַח חֲמֵשׁ שָׁנִים וּמְאַתָּים שָׁנָה

וַיָּמָת תְּרַח בְּחָרָן: פ

... וַיָּמָת תְּרַח בְּחָרָן – מרכא טפחא סליק וסוף פרשת נח פתוחה

רש"י בְּחָרָן הַנְּיוֹץ (הסופית) הפוכה לומר לך עד אברם חרון אף של מקום, טט - בְּחָרָן – סלוק בתפקיד מגביל, מסייע לפי רש"י להגביל את החרון אף של מקום

(בר נח יב,א) וַיֹּאמֶר - מהפך, צוה לאברם להפוך טבעו מתכונות חרון (עניני הליכת אברם מארץ מולדתו הנסמך על עדויות פ"ב מ"ט ו- שפת"ח מציינן ... והוא (טט – אברהם) אין רצונו בכך לכך אמר לו להנאתך

וַיֹּאמֶר ה' אֶל-אַבְרָם – מהפך פשטא זקף-קטן

טט – אפשר לקראו

וַיֹּאמֶר ה' – מהפך פשטא – ענין אמירת ה' מקשר אל בריאת העולם

וַיֹּאמֶר ה' אֶל-אַבְרָם – ענין אמירה אֶל-אַבְרָם (כמו ויאמר אברם אל שרי – אל במובן על) הקב"ה אמר שתכלית (בר ב,ד) אֲלֶהָ הוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ בְּהִפְרָאֵם בְּיוֹם עֲשׂוֹת ה' אֱלֹהִים אֲרֶץ וְשָׁמַיִם: תכלית בריאת העולם היא ב(עבור) אברהם אותיות בְּהִפְרָאֵם כי יכיר לעולם את בוראו וכן בניו (בראשית וירא ח'י"ט) כִּי יִדְעֹתֶיךָ לְמַעַן אֲשֶׁר יִצְנֶה אֶת-בְּנָיו וְאֶת-בֵּיתוֹ אַחֲרָיו וְשִׁמְרוּ הַדָּרָךְ הַזֶּה לְעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט לְמַעַן הָבִיא ה' עַל-אַבְרָהָם אֶת אֲשֶׁר-דִּבֶּר עִלְיָיו: האומה היוצאת ממנו תקבל ותקיים התורה ותמשיך בדרכו של אברהם להפיץ ידיעת יחודו אחדותו ושמו של הבורא.

עניני הליכת אברם מארץ מולדתו שלוש התחלות היה לאומה הישראלית

א' התחלה כוללת וזהו בריאת אדם הראשון ... פר' בראשית

ב' התחלה שניה ג"כ כוללת נח ושלשה בניו ... פר' נח

ג' התחלה שלישית הוא אברהם ... פר' לך-לך ועל כך פירש רש"י בבר' כמ"ש רז"ל בשביל התורה שנקראה (משלי ח) ראשית דרכו ובשביל ישראל שנקראה (ירמיה ב) ראשית תבואתה

לך-לך מארצך וממולדתך – מקף תביר מרכא טפחא ומבית אביך – מונח אתנח

מֵאֶרֶץ עֵבֶר וּמִמּוֹלַדְתְּךָ – מרכא טפחא, יתור לרבות, שריבה על המקום עצמו את המעשים הרעים שעשו, מקום חרון אף ה' בגלל עבודה זרה.

לך-לך - תביר בתפקיד התמעט – התנתק מתכונות ומעשי ע"ז של ארצך וממולדתך, אף-על-פי ש: לך-לך – מקף בתפקיד ענין בעל מספר תת ענינים, אפשר כי אלו שלושה דברים שהדרך גורמת כפי רש"י (בר נח יב,ב) - לפי שהדרך גורמת לשלשה דברים ממעטת ממעטת פריה ורביה, וממעטת את הממון וממעטת את השם.

לך-לך - תביר בתפקיד התמעט - התנתק ומבית אביך, כי בו אין לך צאצאים, אבל תדע כי ומבית – מונח מרבה שמבית אביך יצאו רבקה, רחל, לאה, בלהה, זלפה, אביך – מונח, מגביל שרק מבית אביך יצאו הנשים ולא ממקום אחר.

והדבר מתואם עם טעמי (בר ח"ש כד,ד) כאשר שלח עבדו להביא אשה לבנו

כִּי אֶל-אֲרָצִי וְאֶל-מּוֹלַדְתִּי תֵלֵךְ וְלָקַחְתָּ אִשָּׁה לְבְנִי לְיִצְחָק:

כִּי אֶל-אֲרָצִי וְאֶל-מּוֹלַדְתִּי – דרגא תביר טפחא, כעין קבוצת פרטים שעל כל אחד חל הענין או המצטרפים לענין, צווהו לחפש בכל חלקי מקורו, תלך – אתנח, מגביל רק לארץ המקור.

אכן עבד אברהם שם פעמיו אל-עיר נחור (בר ח"ש כד,י)

וַיִּקַּח הָעֶבֶד עֲשָׂרָה גְּמָלִים מִגְּמָלֵי אֲדָנָיו וַיֵּלֶךְ וְכָל-טוֹב אֲדָנָיו בְּיָדוֹ וַיִּקֶּם וַיֵּלֶךְ אֶל-אֶרֶם נַחְרָיִם אֶל-עֵיר נַחְוֹר:

וַיֵּלֶךְ (השני) – תביר, אֶל-אֶרֶם נַחְרָיִם – מרכא טפחא, ריבה את כלל הארץ והמולדת, אבל אל-עיר נחור – סלוק, הגביל ההליכה לבית נחור.

ובצווי יצחק אבינו ליעקב אבינו (בר תלדות נח,ב)

קום לך פְּהִינָה אֶרֶם בֵּיתָה בְּתוֹאֵל אַבְי אַמְךָ וְקַח-לְךָ מִשָּׁם אִשָּׁה מִבְּנוֹת לְבָן אַחֵי אַמְךָ:

אַבְי אַמְךָ – אתנח, הצווי הוא לבית האב בלבד, אַבְי – מונח ריבה, שהוא גם אב לבן שתקח רק בת שלו ובפועל בנותיו.

ומקום מושבו בחרן (בר ויצא נח,י) וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שֶׁבַע וַיֵּלֶךְ חָרָנָה:

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בתורה שבעל-פה, התשע"ז
המצוות השטרות: אחת, סלוק = סוף-פסוק – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרא = מאריך, רבוי; דוגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; ספקא – שנוי משמעות, רבוי משמעות; מרכא ספקא – יתור לרבות, מכל מקום; דוגא תביר ספקא – קבוצה עם הלכה שוה לפיטח; מרכא תביר ספקא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפיטח; תביר מרכא ספקא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המושג, בד"כ מצב אחד נדרש; פסק ו – סיוור שחלק, השלם וחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט; 1: זקא-קטן – 2: זקא-גדול – 3: רביע – 4: ... זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק – הקש; השלישיה: (קדמא – סדר קדמות; אולא – גרש = גרש"ס – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק כענין "ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה – תראא – דרוש בפסוק שער, מחיצה; תלישא-גדולה – תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מחיצה; פוז – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

לך-לך יבא – יג: [יא] ויהי כאשר הקריב לבוא מצרימה

ויאמר אל-שכר אשתו הנה-נא ידעתי כי אשה יפת-מראה את:

[יב] והיה כי-יראו אתך המצרים ואמרו אשתו זאת והרגו אתי ואתך יחיו:

[יג] אמרי-נא אחתי את למען ייטב-לי בעבודך והיותה נפשי בגלגלך:

י"א – ויהי – זקא-גדול – 36 מופעים בתנ"ך של ויהי בזקא-גדול

ויהי – זקא-גדול – בתפקיד של שלוש או שניים באופן אחד ואחד באופן אחר.

[יא] ויהי – זקא-גדול, שלושה נסיונות לקחת את שרה מאברהם (פרעה, עוג הפליט ממלחמת ארבעה מלכים בחמישה (הערת ר' צדוק

כולל אור משה), אבימלך) בלי עוג פעמיים לקחת את שרה, ופעם ארע ליצחק (אבימלך) שחמד את רבקה אשתו

[יא] ויהי – זקא-גדול, בבלי שבת לא,ב משנה. על שלש עבירות נשים מתות בשעת לידתן: על שאינן זהירות בנדה, בחלה, ובהדלקת

הנר. (לב,א) ראשית קראתי אתכם – על עסקי ראשית הזהרתי אתכם, נשמה שנתתי בכס קרויה נר – על עסקי נר הזהרתי אתכם. אם

אתם מקיימים אותם – מוטב, ואם לאו – הריני נוטל נשמתכם. ומאי שנא בשעת לידתן? אמר רבא נפל תורא – חדד לסכינא.

רש"י בבלי שבת לב,א

הריני נוטל נשמתכם – ותאבד רביעית דמכם, ויכבה נרכם, ויבטל שם ראשיתכם, ונשים נצטוו על כך, כדאמרינן בבראשית רבה: היא

איבדה חלתו של עולם – שעל ידה נטרד אדם הראשון שנותרם כחלה, וככתה נור של עולם, ושפכה דמו, ועוד, שצרכי הבית תלוין בה.

נפל תורא – לארץ, שהוא עומד לשחיטה הכל אומרים: חדדו לסכינא עד שלא יקום, ויהא טורח להשליכו, כך, הואיל ואיתרע מזלה –

מזומנת פורענותה לבא.

[יא] ויהי – לשון צער, שהצער לאשה הוא בכל מצב סכנה לחייה ולא רק בשעת לידה כפי' רש"י בבלי שבת לב,א הואיל ואיתרע מזלה –

מזומנת פורענותה לבא. (הערת ר' צדוק כולל אור משה בשם המהר"ל יעקב חשש לשלוח את בנימין מפני הסכנה בדרך, אשה נקראת

בית הפך של דרך שהיא סכנה.) כאן אברהם ושרה בדרך ונכנסו לסכנת חיים ועריות ובזכות ששרה אמנו שמרה שלושה אלו כפי שמפורש

אחר מותה רש"י בר' חיי שרה כד,סז) האהלה שרה אמו – ויביאה האהלה ונעשית דוגמת שרה אמו, כלומר: והרי היא שרה אמו; כל

זמן שהיתה שרה קיימת, היה נר דולק באהל מערב שבת לערב שבת, וברכה מצויה בעיסה, וענן קשור על האהל; ומשמטה – פסקו,

וכשבתה רבקה – חזרו. בראשית רבה (ס,טז).

ולמדרש המבוסס על הכתוב ישעיהו נא,א: שמעו אלי רדפי צדק מבקשי ה' הפיטו אל-צור הצבבתם ואל-מקבת בור נקרתם:

הדורש כי בתחילה נגזרה גזירה, שלא יולידו יש לענות שאפשר כי כבר השתנתה הגזירה ושרה כבר קיימה מצוות נדה, או לומר כי סיפור

המעשה מתיחס לשתי מצוות שיכלה לקיים ולשלישית שקיימה בבוא העת.

[יב] והיה – רביע, ע"פ רמב"ם ספר המדע הל' יסודי תורה פ"ה ה"א – ה"ד – מצוות קידוש השם (ראה גם ס' החינוך מצוה רצו, וש"ע

י"ד סי' קנו,הלכות מלכים פ"י ה"ב ... אינו מצוה על קדוה"ש)

באילו תנאים ישראל ימסור נפשו על קידוש השם ובאילו תנאים לא ימסור נפשו על קידוש השם.

(א) – הבחנה בין שעת השמד ולא שעת השמד. רמב"ם יסודי תורה פ"ה ה"ג – מגדיר שעת השמד כגזירת גויים לבטל דתם של ישראל או

לבטל מצוה מן המצוות בין נאנס בפני עשרה מישראל בין נאנס בינו ובין הגויים – יהרג ואל יעבור

סיפור המעשה בירידת אברהם למצרים אינו בשעת השמד ולא אנסו את אברהם לעבור על המצוות. לכן [יב] והיה – רביע, מרמז לארבע

מצבים שלא בשעת השמד ע"פ רמב"ם הל' יסודי תורה פ"ה ה"ב

1 – האם הישראל נדרש לעבור על אחת משלוש המצוות עבודה זרה, גלוי עריות, שפיכות דמים – יהרג ואל יעבור

2 – בשאר המצוות אם הגוי מצוהו לעבור על שאר המצוות לחנתאו של הגוי, כגון יבשל לו, או אנס אשה לבועלה וכיוצא בזה, – יעבור

ואל יהרג

3 – בשאר המצוות אם הגוי מצוהו להעבירו על המצוות בלבד (ולא להנאת הגוי) אם אין שם עשרה מישראל – יעבור ואל יהרג

4 – בשאר המצוות אם הגוי אנסו להעבירו על המצוות בלבד (ולא להנאת הגוי) בעשרה מישראל – יהרג ואל יעבור

רמב"ם הלכות יסודי תורה פ"ה ה"ד כל מי שנאמר בו יעבור ואל יהרג ונהרג ולא עבר הרי זה מתחייב בנפשו, וכי'

ולכן אברהם אבינו פעל כל מה שאפשר שיעבור ואל יהרג וזה הכתוב [יב] ... כי-יראו אתך המצרים ואמרו אשתו זאת

והרגו אתי ואתך יחיו: [יג] אמרי-נא אחתי את: אם היו אומרים לו במפורש ככתב רמב"ם הלכות יסודי תורה פ"ה ה"ה

נשים שאמרו להם עובדי כוכבים תנו לנו אחת מכן ונטמא אותה ואם לאו נטמא את כולכן יטמאו כולן ואל ימסרו להם נפש אחת

מישראל, וגו' אז יהרג ואל יעבור. אבל כאן לא הייתה שעת שמד (רמב"ם שם ה"ב) המצרים לקחו את שרה בעצמם ולהנאתם ולא אנסו

את אברהם לעבור על המצוות, ואין שם עשרה מישראל, לכן לא היה על אברהם למסור נפשו. ועוד שאפשר היה שלא יפגעו בה כמרומז

בטעמי מהפך פשטא בכתוב כי-יראו אתך המצרים (הערת חיצונית כהן כולל נתיבות צבי: אונקלוס תרגם כי – כאשר, לכן תבנית

הטעמים משה למשמע תנאי כ-זוהר תזריע נבא, שאם שרה תשמר מעבירה לא יפגעו בהם). ועוד ב-זוהר הנ"ל נדרש כי מלאך מגן היה

לשרה ולכן לא חשש אברהם לשלומה, אבל חשש לשלומה. הרב שטרומ מאורות הדף פסחים קיה התשס"ו בשם חת"ם סופר: א"א היה יחיד שהאמין בה' ולא

ידע אם יהיו אחרים שיבואו עמו לכן מסר נפשו כשהשליכוהו לכבשן. אבל אחרי שה' הבטיחו שיעשהו לגוי גדול, הקפיד לשמור עצמו כדי שתתקיים הבטחת ה'. ובשם גדולים

רק כאשר א"א היחיד שהאמין בה' ניצל מהכבשן ע"י יחידו של עולם, הכיר העולם בה' וזה היה בשנתו ה-52 של א"א והיא שנת 2000 לבריאה ואז הסתימו 2000 שנות

ותוהו והחלו 2000 שנות תורה.

[יב] והיה – רביע, 57 מופעים בתנ"ך, 20 בתורה, 3 – בראשית, 3 – שמות, 5 – במדבר, 9 – דברים

[יב] והיה – רביע, רביע מרמז לכסא הכבוד שפעמים הוא במידת הדין ובהתגבר הרחמים הוא במידת הרחמים.

[יב] והיה – רביע, צירוף שם הוי"ה לחודש תשרי שבו ארבעה ימים טובים המתחיל מראש השנה – יום הדין, יום הכפורים, חג הסוכות

– הרגל שעליו נאמר ושמת בחגך וממנו לומדים לשאר ימים טובים, שמיני עצרת – יחוד ה' ומנסת ישראל

[יב] והיה – רביע, ו"ה – צירוף המרמז למידת הרחמים המקדימה ל-י"ה צירוף המרמז למידת הדין, וב-זוהר תזריע נבא, נדרש כי מלאך

מגן היה לשרה ובזכות הישמרות שרה מעבירה ייטיב ה' עמם בעולם הזה ובעולם הבא. וע"פ זוהר בפר' וארא מלאך קשור לאחד מן

הארבעה המלאכים הראשיים שהם בארבעה צדדי כסא הכבוד ולכל אחד מהם קבוצות מלאכים העושים שליחותם.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בתורה שבעל-פה, התשע"ז
הפניות השערות: אחת: סלוק – סוף-פסוק – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך; רבוי; דוגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפאא – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפאא – תור לרבות, מכל מקום; דוגא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה שיהיה לפרשתי; מרכא תביר טפאא – קבוצה שההלכה הולה רק על חלק מפרשתי; מקף – רב-מצב של המושגים, ב"כ מצב אחד נדרש; פסק ו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט; 1: זקא-קטן – 2: זקא-גדול – 3: רביע – 4: ... זקא-קטן ... זקא-קטן בהצג פסוק – הקשר; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרש"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – (מלמד) דרוש בפסוק כענין "ג' מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה – תרסא – דרוש בפסוק שער, מוציאה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מוציאה; פאז – דרוש מהפסוק רעיון לנישא אחר בהלכה;

1.3 בראשית לך-לך יב,א (התשע"ה)

בראשית לך-לך יב,ב: וְאֶעֱשֶׂה לְנוֹי גְדוֹל וְאֶבְרַכְךָ וְאֶנְדְּלָה שְׁמִי וְהָיָה בְרַכָּה:
בראשית לך-לך יב,ג: וְאֶבְרַכְךָ מִבְּרַכְיֶיךָ וּמִקְלָלֶיךָ אֲאִר וְנִבְרַכְנִי בְךָ כָּל מְשֻׁפָּחַת הָאֲדָמָה:
מקור לנוסח חלקים בברכת אבות בתפילת עמידה, שורש ברכת כהנים

(טט – שני מטבע תפילה לפי הזמן והענין) **בבלי פסחים קי"ב**, ... וחותרם בגאולה. אמר רבא: קריאת שמע והלל – (טט – חותרם הברכה) גאל ישראל (טט – בזמן ערב), דצלותא (טט – בתפילת שמונה עשרה, חותרם ברכה ששית) – גואל ישראל (טט – זמן הווה). מאי טעמא – דרחמי נינהו (טט – אלו ברכות בהם המתפלל מבקש על צרכיו). אמר רבי זירא: דקידושא – אשר קדשנו במצותיו וצונו (טט – בזמן ערב), דצלותא (טט – בתפילת עמידה בשבת ויו"ט ברכה רביעית) – קדשנו במצותיך (טט – בזמן עתיד). מאי טעמא – דרחמי נינהו (טט – גם בברכה רביעית בשבת ויו"ט המתפלל מבקש על צרכיו). (טט – אגב קידוש מביא עוד הלכה במטבע הקידוש) אמר רב אחא בר יעקב: וצריך שיזכיר יציאת מצרים בקידוש היום. כתיב הכא (ד' ראה טז,ג) **לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת-יוֹם אֲצִיתָךָ (מֵאֲרָץ מִצְרַיִם)** וכתיב התם (ש' יתרו כח) **זְכוֹר-אֶת-יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ:** אמר רבה בר שילא (ג"א בר זירא): (טט – חוזר לשינויים במטבע הלשון) דצלותא מצמיח קרן ישועה (טט – למרות שהברכה פותחת "את צמח דוד עבדך תצמיח, החתימה ללא הזכרת שם דוד), דאפטרותא (טט – ברכת ההפטרה מזכיר מלכות דוד והותרם במלים) מגן דוד. (ש' ב' ז,ט) **וְעֲשִׂיתִי-לְךָ שֵׁם גְדוֹל כְּשֵׁם הַגְּדֹלִים** (רש"י – כאברהם כיצחק ויעקב), תני רב יוסף: זהו שאומרים מגן דוד (טט – ללא הסבר על ההבדל בין התפילה ובין ההפטרה). אמר רבי שמעון בן לקיש: (בר' לך יב,ג) **וְאֶעֱשֶׂה לְנוֹי גְדוֹל** – זהו שאומרים אלהי אברהם, **וְאֶבְרַכְךָ** – זהו שאומרים אלהי יצחק, **וְאֶנְדְּלָה שְׁמִי** – זהו שאומרים אלהי יעקב, יכול יהו חותמין בכולן – תלמוד לומר **וְהָיָה בְרַכָּה** – כך (טט – בהזכרת שם אברהם) חותמין, ואין חותמין בכולן.
הפעלים ברישא של הפסוק **וְאֶעֱשֶׂה לְנוֹי גְדוֹל וְאֶבְרַכְךָ וְאֶנְדְּלָה שְׁמִי** בלשון עתיד, פועל הסיפא של הפסוק **וְהָיָה בְרַכָּה** בלשון הווה. מקטע זה ב-**בבלי פסחים קי"ב**, למדו שבתפילה מבקשים בלשון הווה על העתיד. כעין מאמר **בית הבחירה למאירי פסחים קי"ב**, ... ושל תפלה גואל מפני שהיא תפלה ובקשת רחמים לזמן שהוא בו ולעתיד

בבלי נדרים לב,ב אמר רבי זכריה משום רבי ישמעאל: ביקש הקדוש ברוך הוא להוציא כהונה משם, שנאמר: (בר' לך יד,ח) **וְהָיָה כֹהֵן לְאַל עֲלִיזוֹ;** כיון שהקדים ברכת אברהם לברכת המקום הוציאה מאברהם, שנאמר: (בר' לך יד,ט) **וְיִבְרַכְהוּ וַיֹּאמְרוּ בְרַיְךָ אֲבָרָם לְאַל עֲלִיזוֹ כִּנְיָ שְׁמַיִם וְאָרֶץ:** (בר' לך יד,ז) **וְבָרַךְ אֶל עֲלִיזוֹ** אמר לו אברהם: וכי מקדימין ברכת עבד לברכת קונו? מיד נתנה (את הכהונה) לאברהם, שנאמר: (תה' ק"א) פ נאם ה' **לְאֹדְנִי שֵׁב לִימִינִי עַד-אֲשִׁית אֶלְיֶיךָ הַדָּם לְרַגְלֶיךָ:** ובתריה כתיב: (תה' ק"ד) **נִשְׁבַּע ה' וְלֹא יִנְחַם אֶתְּהָ כִתְּוֹ לְעוֹלָם עַל-דַּבְּרֹתַי מִלְכִי-צָדִיק:** והיינו דכתיב: והוא כהן לאל עליון, (שם בן נח) הוא כהן – ואין זרעו כהן. הדרן עלך ארבעה נדרים.

במדבר רבה (וילנא) נשא פרשה יא ... כך הקדוש ברוך הוא מדלג ומקפץ מכנסת זו לכנסת זו כל כך למה בשביל לברך את ישראל שנאמר (ש' יתרו כב,א) **בְּכָל-הַמְּקוֹם אֲשֶׁר אֲזַכִּיר אֶת-שְׁמִי (אֲבֹא אֵלַיךְ וּבְרַכְיֶיךָ):** באי זו זכות בזכות של אברהם אבינו (ש' בבלי נדרים לב,ב) למדנו שאברהם אבינו נתמנה לכהן לה' והוא מעביר כח הברכות לכהנים) דכתיב (ב' נשא ו,ג) **כֹּהֵן תִּבְרַכְנִי**, כמה דתימא (בר' לך טו,ה) **כֹּהֵן יִהְיֶה זְרַעְךָ:** דרשה כבעין גזרה שוה.

בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא לאהרן ולבניו **כֹּהֵן תִּבְרַכְנִי** וגו' אמרו ישראל לפני הקדוש ברוך הוא רבונו העולמים לכהנים את אומר שיברכו אותנו אין אנו צריכין אלא לברכותיך ולהיותנו מתברכים מפך הה"ד (ד' תבוא טו,ט) **הַשְּׂקִיפָה מִמַּעַל קִדְּשָׁה מִן-הַשָּׁמַיִם (וּבְרַךְ אֶת-עַמְּךָ אֶת-יִשְׂרָאֵל וְאֵת הָאָדָמָה אֲשֶׁר נָתַתָּה לָנוּ כְּאֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לְאֲבוֹתֵינוּ אֲרָץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ: ס.)** אמר להם הקדוש ברוך הוא אף על פי שאמרת לכהנים שיהיו מברכין אתכם עמהם אני עומד ומברך אתכם לפיכך הכהנים פורשים את כפיהם לומר שהקב"ה עומד אחרינו (טט – ש' ב' ג,ט) **הַנֶּהֱגָה עוֹמֵד אַחֵר כְּתֻלְבָּנוּ** ולכך הוא אומר **מִשְׁגִּיחַ מִן-הַתְּלוֹת:** מבין כתפותיהם של כהנים מציין מן-הַתְּרָפִים מבין אצבעותיהם של כהנים, (ש' ב' ג,ט) **עֲנֵה דוֹדִי וַאֲמַר לִי (ב' נשא ו,ג) וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:** (טט – הכתוב המסיים את ברכת כהנים והמלמד שבשעת ברכת כהנים ה' מברך בקולם של הכהנים וגם מברך לכהנים) (ב' נשא ו,ג) **כֹּהֵן תִּבְרַכְנִי**, הה"ד (בר' לך יב,ג) **וְאֶעֱשֶׂה לְנוֹי גְדוֹל** וגו' א"ר פנחס בן יאיר ז' ברכות בירך הקדוש ברוך הוא את אברהם ואלו הן (בר' לך יב,ג) **וְאֶעֱשֶׂה לְנוֹי גְדוֹל, וְאֶבְרַכְךָ, וְאֶנְדְּלָה שְׁמִי, וְהָיָה בְרַכָּה, (בר' לך יב,ג) וְאֶבְרַכְךָ מִבְּרַכְיֶיךָ, וּמִקְלָלֶיךָ אֲאִר, וְנִבְרַכְנִי בְךָ,** כנגד שבעה פסוקים שבמעשה בראשית שכתוב בהן כי טוב,

מהרש"א חידושי אגדות פסחים קי"ב, ... דצלותא מצמיח כו' דאפטרותא (טט – ברכת ההפטרה חותרם במלים) מגן דוד כו' כיון דצלותא רחמי נינהו מתפללין אנו בזכות האבות בכל התפלות דהיינו אלהי אברהם כו' עד מגן אברהם אבל מגן דוד אין לומר בתפלה רחמי היא (טט – אלו ברכות בהם המתפלל מבקש על צרכיו) ולא שייך להתפלל בזכותו שהרי אנו מתפללין על צמיחתו ויש לו (טט – לדוד) לתלות בזכות אחרים אבל תקנו מגן דוד גבי קריאת תורה לקיים המקרא (ש' ב' ז,ט) **וְעֲשִׂיתִי-לְךָ שֵׁם גְדוֹל** גו' ולפי שדברי נביא היה תקנוהו לגבי קריאת נביאים בהפטרה וק"ל:

זו שאומרים אלהי אברהם כו' הוא מבואר שזה הכתוב הוא תחלת דבר ה' עם אברהם ולא נאמר אלא בלשון סיפור דברים שזאת אעשה לך שתהיה **לְנוֹי גְדוֹל** וגם ואברך ואגדלה גו' אבל לא בירך עתה בכל זה אלא שבישר לו עתה על כל הטובה וברכה שיתן לו ולבנו ולבנו כנו וזאת הראיה שדברים אלו בעצמם נאמרו שוב לאברהם דכתיב (בר' וירא יח,ח) **וְאֲבָרְכֶם הֵן יִהְיֶה לְנוֹי גְדוֹל** וכבר ידוע כי אלהים הוא בעל הכוחות וז"ש אלהי אברהם שזה הכח אלהי שיהיה **לְנוֹי גְדוֹל** ניתן לאברהם אחר שהיו הוא ושרה אשתו עקרים וזהו שאומרים אלהי אברהם כי זה כח אלהי שיהיה **לְנוֹי גְדוֹל** נתקיים באברהם, ואמר **וְאֶבְרַכְךָ** שזה כח אלהי לא נמצא באברהם אלא ביצחק שנא' (בר' ח"ש כה,א) **וַיְבָרַךְ אֱלֹהִים אֶת-יִצְחָק** וז"ש אלהי יצחק כי זה כח הברכה שאמר **וְאֶבְרַכְךָ** נתקיים ביצחק, ואמר **וְאֶנְדְּלָה שְׁמִי** גו' זה כח אלהי לא נגלה לאברהם וליצחק אלא ליעקב כי היה שמו ע"ש עקב ושפלות וגידל שמו הקדוש ברוך הוא (בר' וישלח לה,ג) **כִּי אִם-יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה שְׁמִי** וז"ש אלהי יעקב שזה כח אלהי **וְאֶנְדְּלָה שְׁמִי** על יעקב נאמר ואמר יכול בכולן חותמין כי החתימה בשם של ד' שם אחדות על כולן נאמר ת"ל **וְהָיָה בְרַכָּה** כך חותמין כו' והי"ה הן אותיות של שם ד' ואל"ו הקדוש ברוך הוא שהוא יהא נזכר בחתימה כי אברהם הוא הראשון אשר על ידו נתייחד שמו של הקדוש ברוך הוא וכדלקמן אמר הקדוש ברוך הוא אני יחיד בעולמי והוא יחיד בעולם נאה ליחיד כו' ולזה גבי יצחק כתיב (בר' ח"ש כה,א) **וַיְבָרַךְ אֱלֹהִים** גו' ולגבי יעקב (בר' וישלח לה,ג) **וַיֹּאמֶר-לוֹ**

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בתורה שבעל-פה, התשע"ז
הפניות השערות: אהנה – סוק – סוף-פסוק – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דוגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; ספאא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא ספאא – יתור לרבות, מכל מקום; דוגא תביר ספאא – קבוצה עם הלכה שיהי' לפרטיה; מרכא תביר ספאא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של הנושעים, בד"כ מצב אחד נדרש; פסק ו – סדור שחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט; 1: זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – הקש; השלישיה: (קדפא – סדר קיימות; אולא = גיש = גיש"ס – יוצא מהענין; קדפא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק ככעין "ג' מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה – תרסא – דרוש בפסוק שער, מחיצה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מחיצה; פוז – דרוש בפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

אַלְהִים ... לֹא-יִקְרָא גו' אַבְל גְּבִי אַבְרָהָם זָכַר שֵׁם שֶׁל ד' בְּבְרִית בֵּין הַבְּתָרִים (טט – אפשר שכוונתו ל-**(בר' לך טו,א) דְּבֶר-ה'**) וְא"ל **(בר' לך טו,א)** אֲנִכִּי מִגֵּן לָךְ שְׁהוּא מַעֲיֵן הַחֲתִימָה אֱלֹהִים הֵם נְסִים נְסִתִּים אֲבָל נְסִים הַנְּגִלִים פּוֹעֵל אוֹתָן הַש"י בְּשֵׁמוּ הַמִּיּוּחָד שֵׁם הַהוּיָה וְז"ש לְמַשֶּׁה וְאֵרָא אֵל אַבְרָהָם גו' בְּאֵל שְׂדֵי גו' שְׁהוּא כַח אֱלֹהֵי הַמְּשַׁדָּד מַעֲרָכָה בְּנְסִים נְסִתִּים לְכָל אַבְל שְׁמִי ה' הַפּוֹעֵל נֹס נִגְלָה לֹא נוֹדַעְתִּי לָהֶם וְעוֹד מְפּוֹרֵשׁ בְּ חֵלְק;

מלמדנו ה- **מהרש"א** שנוסח חתימת הברכה "ברוך אתה הוי"ה" (הבא מן הכתוב **(בר' לך יב,ג) וְהִנֵּה בְּרָכָה**) מגן אברהם" מאחד את הכוחות האלהיים שבהם ה' מנהיג את העולם בנסים נסתרים, ומעורר הנהגה של נסים גלויים שהש"י פועל אותן בשמו המיוחד שם ההויה, ועל כך אנו מתפללים ג' פעמים ביום שיהיה גלוי אלקות בנגלה.
(בר' לך יב,ג) וְהִנֵּה – טפחא בתפקידים אהדים (א) רבוי משמעות כפועל ככעין זמן מתמיד (ב) כרמז לשם הוי"ה המבטא יחידות ואחדות, (ג) כרמז לשם הוי"ה בצירוף חדש נבראש חודשו נברא האדם ועל-כן נקרא הרת עולם אע"פ שהבריאה החלה בכ"ה אלול, וזהו חדש שבו העולם נידון כל שנה מחדש (ד) וזהו צירוף שם הוי"ה שבו מקדים הרחמים (ו"ה) לגבורה (י"ה)
נתבונן בר"ת וס"ת של הכתוב **וְאֶעֱשֶׂה לְגֹי גְּדוֹל**, ר"ת מלת גל"ו ס"ת כל"י, ע"פ **מהרש"א חידושי אגדות פסחים קיז,ב** הקב"ה עושה את אברהם ובני ישראל לכלי המגלה אלקות בעולם, וכך כתב **שפת אמת** (בר' לך לך תר"ן) והאבות נעשו כלים אשר על ידיהם יכולין גם אנחנו להמשיך אלקותו ית' אלינו, וזהו כלי המטהר את העולם כנדרש ב-**במדבר רבה (וילנא) נשא פרשה יא ד"א וְהִנֵּה בְּרָכָה** והיה בריכה מה הבריכה הזו מטהרת את הטמאים אף אתה מקרב רחוקים תחת כנפי השכינה.

טור אורח חיים הלכות תפלה סימן קיג

ברכה ראשונה והיא אבות תניא מנין שאומרים אבות שני' הבו לה' בני אלים ומנין שאומרים גבורות שני' הבו לה' כבוד ועז ומנין שאומרים קדושות שנאמר הבו לה' כבוד שמו ופוחתים באלהי אברהם דאמר ריש לקיש **(פסחים קיז,ב) (בר' לך יב,ג) וְאֶעֱשֶׂה לְגֹי גְּדוֹל** זה שאומרים אלהי אברהם **וְאֶבְרָכֶךָ** זה שאומרים אלהי יצחק **וְאֶנְדְּבָרְכֶךָ שְׁמֶךָ** זה שאומרים אלהי יעקב יכול יהיו חותמין ככולן ת"ל **וְהִנֵּה בְּרָכָה** כך חותמין ואין חותמין ככולן והיא פותחת וחותמת בברוך מפני שהיא ברכה ראשונה והאחרות כולן הן ברכה הסמוכה לחברתה הילכך אין פותחות בברוך ואף על פי שאין מלכות בפתחתה י"א אלהי אברהם הוי כמו מלכות שאברהם המליך אותו על כל העולם שהודיע מלכותו ואלהותו לכל באי העולם וי"א האל הגדול הגבור והנורא הוי כמו מלכות דלאו דוקא לשון מלכות בעינן כדאמרינן בפ"ב דר"ה (לב ב) שמע ישראל הוי מלכות.

(בר' לך יב,ג) וְאֶעֱשֶׂה לְגֹי גְּדוֹל – פשטא מונח זקף-קטן, **גְּדוֹל** – זקף-קטן בתפקיד שני דברים בנוסח ברכת אבות הקשורים באברהם אבינו. (א) הברכה פותחת "ברוך אתה ה' א-להינו וא-להי אבותינו" ואינה ממשיכה "מלך העולם" אלא בלשון ה-**טור** י"א אלהי אברהם הוי כמו מלכות שאברהם המליך אותו על כל העולם שהודיע מלכותו ואלהותו לכל באי העולם ע"פ **מאור עינים** שעל ידי הליכה זו (של אברהם) יולד בן למאה שנים והוא מדת הגבורה שיתפשט בעולם שיתפרסם אלהותו יתברך על ידי יצחק במדת הגבורה וכמו שאמר הכתוב **(בר' לך יב,ג) וְאֶעֱשֶׂה לְגֹי גְּדוֹל וְאֶבְרָכֶךָ** וזה בלשון ה-**טור** וי"א האל הגדול הגבור והנורא הוי כמו מלכות דלאו דוקא לשון מלכות בעינן כדאמרינן בפ"ב דר"ה (לב ב) שמע ישראל הוי מלכות.
סיכום: הנוסח אלהי אברהם אלהי יצחק (ואולי גם אלקי יעקב) הוי כמו "מלך העולם" המנהיג את העולם במדות וכוחות שונים. לפי המהרש"א שם הוי"ה שבנוסח החתימה "ברוך אתה הוי"ה מגן אברהם" מאחד את כל המדות והכוחות, ושם אברהם כמייצג מדת החסד והאהבה, מייצג את תכלית כל המדות והכוחות והתכללותם בחסד ובאהבה.

(ב) ברכת אבות חותמת "ברוך אתה הוי"ה מגן אברהם", בלשון הטור ע"פ רשב"ל (בבבלי פסחים קיז,ב) יכול יהיו חותמין ככולן ת"ל **וְהִנֵּה בְּרָכָה** כך חותמין (מגן אברהם) ואין חותמין ככולן. והסיבה לכך מוסברת (א) ב-**קדושת לוי** אברהם רומז על מידת אהבה (טט) – כנוי למידת חסד), יצחק ויעקב מייצגים התפארת והגבורה (ותכלית שניהם) הוא רק שיתעורר מדת אהבה, כי 'חותם' הוא תכלית הדבר.
(ב) ב-**מאור עינים** עיקר החתימה וסוף הכוונת היא כך להתכלל בחסד שתועלת הצמצום שמצד הגבורות (יצחק) הוא להוליד הרחמנות (יעקב) שיהיו בני העולם יכולין לקבל את אור החסד הגדול וחסד ה' מעולם ועד עולם על יריאיו אין סוף וכי"ר בילא"ו.

(ג) סדר הברכות ע"פ **במדבר רבה (וילנא) נשא פרשה יא** (טט השפעת פסוק **(בר' לך יב,ג)** על סדר ברכות תפילת שמונה עשרה) ... א"ר חייא בר זעירא **וְהִנֵּה בְּרָכָה** ברכתך קודמת לברכתך שמשם אומרים מגן אברהם אח"כ אומרים מחיה המתים,
(טט השפעת פסוק (בר' לך יב,ב) על סדר ברכות תפילת שמונה עשרה) ד"א **וְהִנֵּה בְּרָכָה** והיה בריכה מה הבריכה הזו מטהרת את הטמאים אף אתה מקרב רחוקים תחת כנפי השכינה

הסבר בהקבלה אל **(שם יתרו כ,ב) אֲנִכִּי הִי אֱלֹהֶיךָ:**

(בר' לך יב,ג) וְאֶעֱשֶׂה לְגֹי גְּדוֹל – פשטא מונח זקף-קטן, זוהי גם תבנית הטעמים של הכתוב הבא בטעם עליון **(שם יתרו כ,ב) אֲנִכִּי הִי אֱלֹהֶיךָ** – פשטא מונח זקף-קטן, פשטא מרמז כי **אֲנִכִּי** – היחיד והבריאה מאוחדת בי, אשר שמי ה-י. וטעם מונח מרמז כי בשמי מונח שאני ומהוה ומחיה בתמידות הבריאה, ואשר ע"י שמי **אֱלֹהֶיךָ** – זקף-קטן בתפקיד שניים בראתי חומר ורוח.
(בר' לך יב,ג) וְאֶעֱשֶׂה לְגֹי גְּדוֹל – פשטא מונח זקף-קטן, **אֲנִכִּי** – היחיד **וְאֶעֱשֶׂה** – פשטא, את אברהם ובניו **לְגֹי גְּדוֹל** יחיד, שטעם מונח מרמז שמונה בו בתמידות שני תפקידים המרמזים בטעם זקף-קטן במלת **גְּדוֹל** ש"פ **שפת אמת** (לך לך תר"ן) שרשם באברהם, והנה בני ישראל ... מיוחדים בב' אלו: (א) קרבתם ותפלה שתקנו האבות במקומם, שזה ענין התקרבות אל השי"ת, ותפילת י"ה ברכות בסדר קבוע היא עבודה של פתיחת שערי שמים ותיקון הטבע והבריאה המתחדש להיות דבוק לשרש, זה מתקן את עולם החומר; (ב) תורה ממשכה חיות רוחנית.

(בר' לך יב,ג) וְאֶעֱשֶׂה לְגֹי גְּדוֹל – פשטא מונח זקף-קטן, זוהי גם תבנית הטעמים העליונים של **(שם יתרו כ,ב) אֲנִכִּי הִי אֱלֹהֶיךָ** – פשטא מונח זקף-קטן, פשטא מרמז כי **אֲנִכִּי** – היחיד, ה-י, מונח, בשמי מונח היחוד והאחדות של הבריאה, **אֱלֹהֶיךָ** – זקף-קטן בתפקיד שניים בראתי בריאה בשני אופני צמצום: אור סובב (המקיף, נקרא גם עיגולים, נפש, ממנו נברא עולם החומר בנפילה, בהעלם אחד) ואור ממלא (הפנימי, נקרא גם קו יושר, רוח, שבו יש סדר השתלשלות רוחנית).

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנתי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בתורה שבעל-פה, התשע"ז
 המצית השערות; אתנה: סלוק = סוף-פסוק – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפאא – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפאא – יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה שוה לפרישה; מרכא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרישה; תביר מרכא טפאא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המושגים, בד"כ מצב אחד נגיש; פסק ו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בהצ' פסוק – הקש; השלישיה: (קדפא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדפא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין י"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה – תרסא – דרוש בפסוק שער, מחיצה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מחיצה; פוז – דרוש מהפסוק רעיון לנשוא אחר בהלכה;

(בר' לך יבג), וְאֶעֱשֶׂה לְנָוִי גְדוֹל – פשטא מונח זקף-קטן,

אֲנִי – היחיד וְאֶעֱשֶׂה – פשטא, את אברהם היחיד למתקן עולם במלכות ה' – מונח, שמי שמונה בו היחוד והאחדות של הבריאה, ע"י אברהם ובניו שיהיו לְנָוִי – מונח, המונה בתכלית לפרסם היחוד והאחדות, ע"י גְדוֹל – זקף-קטן בתפקיד שני דברים, שע"פ שפת אמת (לך לך תר"ן) שרשם באברהם, והנה בני ישראל הם מיוחדים בב' אלו: (א) קרבתו ותפלה שתקנו האבות במקומם, שזה ענין התקרבות אל השי"ת, ותפילת י"ח ברכות בסדר קבוע היא עבודה של פתיחת שערי שמים ותקון הטבע והבריאה המתחדש להיות דבוק לשרש, זה מתקן את עולם החומר; (ב) תורה ממשיכה את אור המלא.

וְאֶעֱשֶׂה לְנָוִי גְדוֹל וְאֶבְרַכְךָ – פשטא מונח זקף-קטן מונח זקף-קטן במלה אחת

(א) פעמיים זקף בין שני קיסרים כעין הקש, בנין אב, דבר החוזר וקורה

(ב) וְאֶבְרַכְךָ – מונח זקף-קטן במלה אחת, כעין מידה נאמר באחד וחל על הכל, נקרא גם ריבה וריבה את הכל.

כמסקנה מ-בבלי פסחים קי"ב, ופירוש המאירי לגמרא זאת: חתימות ברכות תפילות עמידה הן בלשון הווה שמשמעותן מכאן ולהבא, וזה בכעין הקש מלשון הכתוב בראשית לך-לך יבג, ג: שהוא בלשון עתיד ומשמעותו מכאן ולהבא באופן שחוזר וקורה. דבר זה מתבטא במיוחד בכתוב וְהָיָה בְרַכָּה כנדרש ב-במדבר רבה (וילנא) פרשת נשא פרשה יא ... מכאן ואילך אמר הקדוש ברוך הוא הרי הברכות מסורות לכם, הכהנים יהיו מברכים את בני כשם שאמרתי לאברהם אביהם (בר' לך יבג), וְהָיָה בְרַכָּה לכך נאמר ((כמ' נשא ו,ג), זָבַר אֱלֹ-אֶרֶץ וְאֶל-בְּנֵי לְאָמֵר) כֹּה תְבַרְכֶּנּוּ (את-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם: ס).

הקב"ה העביר את הכח הברכות לברך את כל העולם לאברהם אבינו שזה נאמר באחד וחל על כל דורות בני ישראל, אברהם מסר כח הברכות ליצחק, ויצחק ליעקב, ויעקב לכהנים, נמצא שהכהנים (חוזרים ו-) מברכים מכה הברכה שנתנה לאברהם אבינו.

ועוד כעין הקש שבתורה הוא רמז בתבנית הטעמים ובנביא הוא בכתוב וְאֶבְרַכְךָ – מונח זקף-קטן במלה אחת, כעין מידה נאמר באחד וחל על הכל, נקרא גם ריבה וריבה את הכל. ברכת התפילה הראשונה חותמין ב-מגן אברהם. ברכת ההפטרה האחרונה חותמין ב-מגן דוד, כפי שהובטח לדוד בכתוב (שם' ב' ז,ט), וְעֲשִׂיתִי-לְךָ יָשָׁם גְדוֹל פֶּשֶׁם הַגְּדֹלִים (רש"י – כאברהם כיצחק ויעקב), מפה מצאו חכמים סמך לתקנתם לקביעת הנוסח של ברכת ההפטרה האחרונה.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בתורה שבעל-פה, התשע"ז
המצוות השטרות: אחת: סלוק – סוף-פסוק – מגביל: מונח – רבוי: מהפך-פסוק – מוציא מפשט: מרכא = מאריך, רבוי: דרגא – מצרף: תביר – מחלק, ממעט, לא ממש: ספקא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט: מרכא ספקא – יתור לרבות, מכל מקום: דרגא תביר ספקא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר ספקא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המושג, בד"כ מצב אחד נדרש: פסוק | – סדור שנהלק, השלש והחלק נדרשים: זקא סגול – מוסף מהענין על גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1: זקא-קטן = 2; זקא-גדול = 3; רביע = 4; ... זקא-קטן ... זקא-קטן בהצ' פסוק – הקש; השלישיה: (קרא – סדר קריאת; אולא = דרש = גרש"ט – ויצא מהענין; קרא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק כענין "יגיד מיד דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תראא – דרוש בפסוק שער, מחיצה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מחיצה; פוז – דרוש מהפסוק רעיון לנשוא אחר בהלכה;

1.4 בראשית לך-לך יב,א (התשע"ו)

בראשית לך-לך יב,א: וְאֶבְרַכְּהָ מִבְּרַכְיָהּ וּמִקְלָלָהּ אֲאָר וְנִבְרַכְּוּ בָךְ כָּל מְשַׁפְּחַת הָאָדָמָה:

פ' אור-החיים - וְאֶבְרַכְּהָ מִבְּרַכְיָהּ כשיהיו לך בברכה אחת ב' שהם (טט: כנאמר קודם המברך ו-1) המקלל ומתכוין לברכה (ע"פ בבלי מועד קטן ט,ב), שלא תאמר כי עיקר המברך הוא הראשון ואין הב' אלא מפרש, תלמוד לומר מִבְּרַכְיָהּ כי שניהם יתברכו. אור-החיים ... והמקללים הם שני פרטים, פרט אחד יש שישנה בברכה ונמשכת התבה למעלה (טט: לכתוב לפניו), ופרט אחד הם בארירה ונמשכה התבה למטה (טט: לכתוב אחריה) ... ואומר וּמִקְלָלָהּ, יש גם כן להסמיכה למעלה (פ' מאורי אור - י"ל כי וּמִקְלָלָהּ מוסב על מִבְּרַכְיָהּ) והוא על דרך אומרים במסכת תענית (דף נא,א) טובה קלה שקללם אחיה השילוני מברכה שברכס בלעם וכו' (טט - וגם נמשך למטה) וּמִקְלָלָהּ פרט אחר שאינו אלא מקלל, לזה אֲאָר. (ע"פ מאורי אור ומאורי החיים הוצאת עוז והדר התשס"ד)

בבלי מועד קטן ט,א רבי יונתן בן עסמי ורבי יהודה בן גרים תנו פרשת נדרים בי רבי שמעון בן יוחי, איפטור מיניה באורתא. ... אמר ליה לבריה: בני אדם הללו אנשים של צורה הם, זיל גביהון דליברכוך. אזל, ... (מועד קטן ט,ב) אמר להו: דאמר לי אבא: זיל גבייהו דליברכוך. - אמרו ליה: יהא רעוא דתזרע ולא תחצר, תעייל ולא תיפוק, תיפוק ולא תעייל, ליחרוב ביתך וליתוב אושפיזך, לבלבל פתורך, ולא תחזי שתא חדתא. כי אתא לגבי אבוה, אמר ליה: לא מבעיא דברוכי לא בירכן - אבל צעורי צעורן. - אמר ליה: מאי אמרו לך? - הכי והכי אמרו לי. - אמר ליה: הנך כולהו ברכתא נינהו; תזרע ולא תחצר - תוליד בניס ולא ימותו. תעייל ולא תיפוק - תעייל כלתא ולא לימותו בנך דליפקון. תיפוק ולא תעייל - תוליד בנתא ולא ימותו גובריהו וליהדרו לותיך. ליחרוב ביתך וליתוב אושפיזך - דהאי עלמא אושפיזך והיא עלמא ביתא, דכתיב קרבם בתימו לעולם אל תקרי קרבם אלא קברם. לבלבל פתורך - בבני ובנתא, ולא יתחזי שתא חדתא - דלא תמות אתך ולא תנסב אינתא אחריתא.

וְאֶבְרַכְּהָ מִבְּרַכְיָהּ, ... מִבְּרַכְיָהּ - מונח זקף-קטן במלה אחת, כעין ריבה וריבה את הכל. רוצה לומר שהכליל את כל האפשרויות. אפשרות (א) היא כפשט מִבְּרַכְיָהּ מברכים רבים, ו-אור החיים פ' אבל מִבְּרַכְיָהּ את כולם יברך. אפשרות (ב) תילמד מפ' אור החיים ונמשכת התבה למעלה (טט: לכתוב לפניו) בכך שטעם טפחא ללא מרכא לפניה במלת וּמִקְלָלָהּ פועל בתפקיד התפשטות אפיון (תכונה) של תוכן מלה זאת אל הכתוב לפניו. ואז נלמד שיש ברכה בתוכן הנדמה לקללה.

אָאָר - אתנח, מגביל קללת ה' למקלל את אברהם ומעכבה עד שהמתכוין לקלל יקלל בפועל. אור החיים ... ויש לשאול למה שינה לשונו (טט: היינו סדר כ') בענין הברכה אמר וְאֶבְרַכְּהָ מִבְּרַכְיָהּ הקדים ברכתו לברכתם ובקללה הקדים קללתם לקללתו. הטעם הוא כי המברך יקדים ה' לברכו קודם שיברך לאברהם מה שאין כן המקלל לא יקדים ה' לאור אותו. והטעם הוא כי יחפוץ ה' להפחיד לבל יזלזל אדם בכבודו של אברהם. וזולת זה אם יקדים ה' לקלל מי שהוא עתיד לקלל (והוא יפגע קודם שקלל) לא יורגש הדבר כי הוא זה סיבה וכשלו ברבר בני אדם גם בני איש. אבל בערך הברכה אין מכשול. ואם לצד ההטבה, הנה מבורכים בו כל המשפחות. גם טעם הקדמת ברכת המברכים כדי שתתקיים ברכתם לאברהם:

וְנִבְרַכְּוּ בָךְ - מונח זקף-קטן, זקף-קטן שני כיווני הסבר. דרך הסבר של אור החיים ... וְנִבְרַכְּוּ בָךְ וגו'. וזה הוא ההפך שבין מִבְּרַכְיָהּ לשאינו מברך ולא מקלל כי מברכו יברכהו ה' בכבודו מפיו אבל שאר מְשַׁפְּחַת הָאָדָמָה יתברכו מאמצעות אברהם: מְשַׁפְּחַת - מרכא, מרבה לברכה הָאָדָמָה - סלוק מגביל הברכה רק למי שאברהם יחליט שראוי לברכה מבין המשפחות האדמה שלא מברכות אותו מיוזמתן.

דרך הסבר של תורה תמימה וְנִבְרַכְּוּ בָךְ - מונח זקף-קטן, ענין של שתיים תורה תמימה וְנִבְרַכְּוּ בָךְ - א"ר אלעזר, מאי דכתיב וְנִבְרַכְּוּ בָךְ כָּל מְשַׁפְּחַת הָאָדָמָה: אמר לי' הקדוש ברוך הוא לאברהם, שתי בְּרִכּוֹת טוֹבוֹת יש לי להברוך בך, רות המואביה ונעמה העמונית^(ט) [יבמות ס"ג א']:

תורה תמימה הערה ח) נראה דייק הלשון וְנִבְרַכְּוּ דלפי פשוטו הול"ל והתברכו, וכמו דכתיב בס"פ וירא, ודריש וְנִבְרַכְּוּ מלשון מברך את הגפן (כלאים פ"ז מ"א), ודריש על רות ונעמה שיצאו מהן מלכים ונביאים, מרות - דוד המלך, ומנעמה אמו של רחבעם יצא אסא ויהושפט חזקיה וישעיה הנביא:

תורה תמימה כָּל מְשַׁפְּחַת הָאָדָמָה - א"ר אלעזר, מאי דכתיב וְנִבְרַכְּוּ בָךְ כָּל מְשַׁפְּחַת הָאָדָמָה, אפילו משפחות הדרות באדמה אין מתברכות אלא בשביל ישראל^(ט) [יבמות ס"ג א']:

על לשון בבלי יבמות סג,א יש דרכי הסבר אחדות. נביא כאן דעת התורה תמימה ודעת בית הבחירה . (בדרך הסבר ה)תורה תמימה הערה ט) לא נתבאר מי ומה הם משפחות הדרות באדמה, והלא כל העולם דרים באדמה [וכמו שהקשו כהאי גונא בשבת פ"ה א' על הלשון (בר' וישלח לו,ב) יִשְׁבֵי הָאָרֶץ אטו כו"ע יושבי רקיע הם? , עיין שם ולפנינו ס"פ וישלח]. ונראה דקאי על כל משפחות הבעלי חיים שהם דרות על האדמה ממש, וכן מציינו בלשון חז"ל דקרו לבהמות וחיות גדולי קרקע (עירובין כ"ז ב' ובכ"מ). גם י"ל דקאי על פראי אדם השוכנים בנקיקי הסלעים וכדומה. ודריש כן מדלא כתיב כל גויי הארץ כלשון הפסוק ס"פ וירא והתברכו בורעך כל גויי הארץ:

(בדרך הסבר ה)בית הבחירה למאירי יבמות סג,א ... לעולם יתעורר אדם למצות להיות נמנה מכלל הצדיקים שכל העולם אינו מתברך אלא בשבילם. דרך הערה אמרו וְנִבְרַכְּוּ בָךְ כָּל מְשַׁפְּחַת הָאָדָמָה אפילו משפחות הדרות באדמה אינם מתברכות אלא בשביל ישראל כל גויי הארץ אפילו ספינות הבאות מגליא לאספמיא (ללא כל קשר לעם ישראל) אינם מתברכות אלא בשביל ישראל:

כָּל (חולם חסר) - יש אומרים שמשמעו ממש הכל שלא כמו (בר' ויצא נח,ד) כָּל-מְשַׁפְּחַת הָאָדָמָה שמשמעו לא ממש הכל. כָּל - טפחא, כפותחת טפח להתאפיין מן הכתוב אחריה מְשַׁפְּחַת הָאָדָמָה: ולהקיף ממש את כָּל (חולם חסר) הבריאה, האנושות והחי והצומח והדומם ומה שקורה להם. וכדוגמת נדרש ב-ב"ר פ"ר לט וְנִבְרַכְּוּ בָךְ וגו' הגשמים בזכותך, הטללים בזכותך.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בתורה שבעל-פה, התשע"ז
הפניתי השערות: אהא, סלוק = סוף-פסוק – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרמז = מרמז, רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפאא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרמז טפאא – יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה שוה לפיטח; מרמז תביר טפאא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המושגים, בד"כ מצב אחד נדרש; פסוק – סודו שחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט; 1: זקף-קטן – 2: זקף-גדול – 3: רביע – 4: ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – הקש; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרש"ט – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק ככעין "ג' מדות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה – תרסא – דרוש בפסוק שער, מחיצה; תלישא-גדולה – תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מחיצה; פוז – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

רוצה לומר כי כל מה שקורה בבריאה אינו אלא בשביל ישראל, ומשתלב יפה בפשט של (בר' ויצא כח"ד) וּפְרַצְתָּ יָמָה וְקָדְמָה וְצַפְנָה וְנִגְבְּהָ התפשטות דעת ה' וברכתו לכל העולם ע"י בני ישראל.

ראה (בר' ויצא כח"ד) ... וְנִגְרְכֵי בְּגַלְמֵשְׁפֹתָהּ הָאֲדָמָה וְבִזְרָעָהּ: לענין יוחסין בעם ישראל ומי מותר לבוא במי.

בראשית לך-לך יבד: וַיִּלְךְ אַבְרָם בְּאֶשֶׁר דִּבֶּר אֱלֹהֵי ה' וַיִּלְךְ אִתּוֹ לֹט וְאַבְרָם בֶּן-חַמֶּשׁ שָׁנִים וְשִׁבְעִים שָׁנָה בְּצֵאתוֹ מִחָרָן:

כְּאֶשֶׁר – קדמא, לפי ש-בבלי ע"ז ט,א אומר כי מסורת בידניו כי פסוק (יב,ה) מלמד שזאת היתה שנת אלפיים לבריאה ולכן אברם היה בן חמישים ושתיים לכן לפחות פסוק (יב,ד) ואולי גם הפסוקים (יב,א-ג) מיקומם כאן מקדים את הזמן שבו קרו בפועל בעשרים ושלוש שנה.

ע"פ סדר עולם אברהם אבינו נולד בשנת 1948 לבריאת העולם. שנת דור הפלגה הייתה 1996. הרי שאברהם אבינו היה אז בן 48. תיכף אחרי שניצל מאור כשדים (בר' נח יא,לא) וַיִּקַּח תָּרַח אֶת-אַבְרָם בְּנֵוֹ וְאֶת-לֹט בְּנֵוֹ וַיִּלְךְוּ בְּנֵוֹתָיו אֶת-אַבְרָם וְאֶת-לֹט בְּנֵוֹתָיו אֶת-אַבְרָם בְּנֵוֹ וַיִּצְאוּ אִתָּם מֵאֶרֶץ כְּשָׂדִים לָלֶכֶת אֶרְצָה כְּנָעַן וַיִּבְּאוּ עַד-תֶּרְחַן וַיִּשְׁבוּ שָׁם:

תורה שלמה [צב] מביא מ-זהר חלק א עח "אמר רבי אלעזר דהא לא כתיב ויצא אברם וגו' אלא (בר'לך יב,ד) וַיִּלְךְ אַבְרָם, דהא יציאה בקדמיתא עבדו דכתיב (בר' נח יא,לא) וַיִּצְאוּ אִתָּם מֵאֶרֶץ כְּשָׂדִים וגו' (בר'לך יב,ד) כְּאֶשֶׁר דִּבֶּר אֱלֹהֵי ה' דאבטח ליה בכלהו הבטחות. ... א"ר אבא ... מה כתיב בְּצֵאתוֹ מִחָרָן, א"ר אלעזר מחרן כתיב וההיא (טט - (בר' נח יא,לא)) יציאה מארץ מולדתו הות בקדמיתא. על בסיס זהר חלק א עח ועל בסיס בבלי עבודה זרה ט,א המובא ב- (בר'לך יב,ה) מוצע ללמוד כך: משיצאו מאור כשדים שהו בחרן ארבע שנים כמרומוז בטעם רביע של וְאַבְרָם בתפקיד ארבע שנים. ואז אברהם אבינו בגיל 52 שנה יצא לארץ כנען. ושהה בה 18 שנה שבסופן הייתה ברית בין הבתרים, ואברהם אבינו היה אז בן 70 וחזר לחרן. שהה שם חמש שנים כמרומוז בתבנית הטעמים מונח רביע של וַיִּלְךְ אַבְרָם בתפקיד חמש שנה. ואז יצא בצווי ה' לארץ כנען ולא חזר עוד לחרן. מוסיף "נחלת יעקב" כי מספר תבות הפסוק (בר'לך יב,ד) 17 ועם הכולל 18 שיכסה את חלק השנה ששה בדרך הלוח ושוב, הרי 18 שנה. ועוד כי מספר 17 גיל "טוב" הרי אלו כל ההבטחות שהבטיחו ה'.

תורה שלמה [צב] מביא כי ב-זהר חדש דרוש פסוק זה על הנשמה ויצה"ר ... אַבְרָם זו היא הנשמה, כְּאֶשֶׁר דִּבֶּר אֱלֹהֵי ה' להכנס באותו גוף, וַיִּלְךְ אִתּוֹ לֹט זה יצה"ר.

אפשר כי טעם רביע של וְאַבְרָם בתפקיד ארבע מרמז על ארבע בחינות החיוני שבאדם נפש רוח נשמה חיה וקשרם לארבע עולמות (אור החיים) ונסביר כי אותיות וְאַבְרָם כעין נוטריקון א'צילות ב'ריאה יציר'ה מ'עשה. ומונח רביע של וַיִּלְךְ אַבְרָם מרמז על חמשה חלקים רוחניים נפש רוח נשמה חיה יחידה ומתי הן נכנסים באדם (פני יהושע) ונסביר כי אותיות וְאַבְרָם כעין נוטריקון מ'לכות תפארת ב'ינה א"ב – רמז לאבא היא ספירת החכמה, א' לעצמה רמז למקור שמעל חכמה, כתר (בן איש חי שנה שניה בהר בחקותי הקדמה) אפשר הכוונה לארץ אנפין. מקור לדברים למשל ב-בראשית רבה פר' בראשית פר' יד סימן ט, על בסיס (קהלת ג,א) מִי יוֹדֵעַ רוּחַ בְּנֵי הָאָדָם וגו', זוהר רעיא מהימנא כרך ב פר' תרומה דף קנח,ע"ב. כאן מובאים מקורות עם מעט הסבר.

אור החיים (וי אמר כב"ב) וּבַת-כְּהֵן בְּיַהֲרֵג לְאִישׁ זָר וגו'... עוד אמרו ז"ל (זהר ח"א פ ב צד ב) כי בחינות החיוני שבאדם יתייחס אליו ד' כינויים, יש שיקרא נפש, ויש שיקרא רוח, ויש שיקרא נשמה, ויש שיקרא חיה, בסוד כי רוח החיה באופנים, ותקרא נשמה לנשמה. ואמרו אנשי אמת כי בחינה הבאה מאור עולם העשיה לצד היותו מועט ואין בו אלא כל שהוא מהחיונית המנענע, והוא הוא שמרגיש במורגשות עולם הזה, ועשה ה' ככה לסיבת העולם להיותו גס, וזו תקרא נפש, והבא מאור עולם היצירה לצד היותו עליון מעולם העשיה הארתה גדולה ותקרא רוח, והבאה מאור עולם הבריאה תקרא נשמה לצד הדרגתה, והבאה מאור עולם האצילות תקרא נשמה לנשמה:

פני יהושע בבלי ברכות יא,

... והנראה לענ"ד ליישב הכל בהערה אחת לפי מה שמצאנו בספר הזוהר ובספרי המקובלים שחמשה מיני נשמות מצינו באדם והן נפש רוח נשמה חיה יחידה וכמו שיסד הקליר במוסף דר"ה והענין מבורא יותר במקובלים ששלשה מהם נפש רוח נשמה ישנן בכל מיני בני אדם שהיינו נפש הוא נפש התנועה הנתונה בו משעת העיבור שבאותו זמן מתחיל הולד להתנועע ונפש זו היא מספירת המלכות שבי' ספירות וחלק נשמת הרוח באה לכל אדם משעת הלידה והיא מספירת התפארת שבי' ספירות וחלק נשמת הנשמה ממש באה לו משעת היניקה והיא מספירת הבינה הנקראת אמא עלאה והיא אם הבנים כדכתיב כי אם לבינה תקרא על שם שכל השבעה מדות התחונות יונקות ממדה זו

... אלא שאם זכה הצדיק זוכה לנשמה יתירה העליונה הנקראת חיה והיא ממדת חכמה ודבר זה אי אפשר להמצא כי אם כשמגיע האדם לכלל גדלות היינו שהוא בן י"ג שנים ויום אחד שאז נתחייב במצות ונכנס בו היצר טוב ומאז ע"י מעשיו זוכה מעט מעט ע"י התגדלות נשמת חיה הנזכרת. אמנם כן החלק הה' שהיא נשמת יחידה אין שום אדם זוכה בו בחייו אפילו צדיקים גמורים וזלת משה רבינו בלבד ולא זולתו אבל הצדיקים גמורים ודאי זוכין לנשמת יחידה לאחר מיתתן ... נמצינו למידין ... שלזה הענין נתכוון רשב"י ... שהוא בעל אגדה זו דהני חמשה ברכי נפשי שאמר דוד ע"ה הם כנגד חמשה חלקי מיני נשמות הנזכרים ... ובודאי כשהאדם זוכה לנשמת חיה ע"י מעשיו ומגביר היצר טוב על יצר הרע אין לך מפלה של רשעים גדולה מזו כמ"ש דוד ולבי חלל בקרבי ודרשו רבותינו כנגד יצה"ר והיינו נמי סיפא דקרא ורשעים עוד אינם, אמנם על חלק נשמת יחידה שכבר זכרנו שהיא באה לאחר מיתה היינו דקאמר כיון שנסתכל ביום המיתה אמר שירה, כן נראה לי:

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בתורה שבעל-פה, התשע"ז
המצוות השטרות: אהבה, סלוק – סוף-פסוק – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא פשטא; מרמז – מאריך, רבוי; דרזא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפאא – שני משמעות, רבוי מתפאט; מרכא טפאא – תור
לרבות, מכל מקום; דרזא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה שוה לפיטח; מרכא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפיטח; תביר מרכא טפאא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המושג, ב"כ מצב
אחד נדרש; פסק | – סדור שנתקל, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט; 1: זקף-קטן; 2: זקף-גדול; 3: רביעי; 4: ... זקף-קטן ... זקף-קטן בהצ' פסוק – הקש; השלישיה:
(קדמא – סדר קדמות; אולא = גיש = גיש"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין "ג' מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה – תראא – דרוש בפסוק שער, מחיצה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו
שער, מחיצה; פז – דרוש מהפסוק רעיון לנישא אחר בהלכה;

1.5 בראשית לך-לך יב,א (התשע"ז)(בהשתתפות נחלת יעקב)

בראשית ב,ח: וַיֵּטֶע ה' אֱלֹהִים גֵּרְעֵדוֹן מִקְדָּם וַיִּשֶׂם שֵׁם אֶת־הָאָדָם אֲשֶׁר יֵצֵר:

בראשית לך-לך יב,ו: [ו] וַיַּעֲבֹר אַבְרָם פְּאָרְץ עַד מְקוֹם שָׂכָם עַד אֵלֶיךָ מוֹרָה וְהַפְּנֵעֵנִי אֵץ פְּאָרְץ:
[ז] וַיִּקְרָא הו' אֶל־אַבְרָם וַיֹּאמֶר לְוָרְעָה אֵתְּךָ אֶת־הָאֲרֵץ הַזֹּאת וַיִּבְנֶן שָׂם מִזְבֵּחַ לַיהו' הַנִּרְאָה אֵלָיו:

[רש"י] (בר' לך יב,ו): וַיַּעֲבֹר אַבְרָם פְּאָרְץ, נכנס לתוכה: עד מקום שכם, להתפלל על בני יעקב כשיבאו להלחם בשכם:

בראשית לך-לך יב,ח: וַיַּעֲתֵק מִשֵׁם הַהָרָה מִקְדָּם לְבֵית־אֵל וַיִּטֵּשׂ אֶהְלָה

בֵּית־אֵל מִיָּם וְהָעִי מִקְדָּם וַיִּבְנֶן־שָׂם מִזְבֵּחַ לַיהו' וַיִּקְרָא בְּשֵׁם הו':

[רש"י] (בר' לך יב,ח): וַיִּבְנֶן־שָׂם מִזְבֵּחַ - נתנבא שעתידין³ בניו להכשל שם על עון עכץ והתפלל שם עליהם: (ע"פ ב"ר לך ל"ט)
אמנם יש פירושים אחרים לענין המזבחות שבנה אברהם אבינו, אבל כאן נעזר בפירושי רש"י בנושאי צרות לעם ישראל ותיקונים.

(בר' לך יב,ח): וַיַּעֲתֵק מִשֵׁם - קדמא ואולא, ענין של סדר, כעין כלל ופרט וכלל. **(בר' לך יב,ח):** הַהָרָה - רביעי, (תחילת הפרטים)

(בר' לך יב,ח): מִקְדָּם לְבֵית־אֵל - תביר טפאא, **(בר' לך יב,ח):** וַיִּטֵּשׂ אֶהְלָה - מונח אתנח,

(בר' לך יב,ח): בֵּית־אֵל מִיָּם וְהָעִי מִקְדָּם - מקף מהפך פשטא מונח זקף-קטן, **(בר' לך יב,ח):** וַיִּבְנֶן־שָׂם מִזְבֵּחַ לַיהו' - מקף מהפך פשטא
זקף-קטן, **(בר' לך יב,ח):** בֵּית־אֵל מִיָּם וְהָעִי מִקְדָּם וַיִּבְנֶן־שָׂם מִזְבֵּחַ לַיהו' ... זקף-קטן ... זקף-קטן בין שני קיסרים, כעין הקש, דבר
החוזר וקורה, **(בר' לך יב,ח):** וַיִּקְרָא - טפאא (תחילת הכלל בתראה), **(בר' לך יב,ח):** בְּשֵׁם הו' - מרכא סלוק

העיון במקורות העלה כי אברהם אבינו הרגיש ברוח קדשו **שמצד אחד (בר' לך יב,ח):** מִקְדָּם לְבֵית־אֵל זה מקום קדושה גדולה,

אברהם אבינו הרגיש ברוח קדשו **שמצד אחד** יש במקום זה התגברות הטומאה והרע. הימצאות במקום אחד של טוב ורע הביא לשער
שאולי מדובר בעץ הדעת טוב ורע ומקומו בגן-עדן המרומוז בתוכן ובתבנית הטעמים של **מִקְדָּם לְבֵית־אֵל**, וע"פ [זכרון שמואל - א, הרב
היינה שמואל שמריהו] ב-**וַיִּטֵּשׂ אֶהְלָה** (משמע הכתיב אהל שלה).

[מאור ושמש] מרומוז בתיבת (בר' וישב לז,ד) שְׂכָמָה ראשי תיבות ש'ברי כ'לים מ'עולם ה'תוהו (יוסף רצה) לתקן זאת, (ולהוציא) הניצוצין
הנשמות הקדושים העשוקים ... לתקנם ולהעלותם מעמקי הקליפות.

מוצע לומר כי **מִקְדָּם לְבֵית־אֵל** זה מקום **(בר' ב,ח):** גֵּרְעֵדוֹן מִקְדָּם. מקום עץ הדעת טוב ורע שבאכילת פריו קרה השבר האחר בחטא אדם
הראשון וגם בו נפלו ניצוצין והנשמות הקדושים העשוקים ... בעמקי הקליפות...

עקירת הר מוריה לבית-אל בחלום יעקב מרמזת לנאמר ב-**(בר' ב,ח):** וַיִּשֶׂם שֵׁם אֶת־הָאָדָם אֲשֶׁר יֵצֵר (מעפר מקום המזבח בהר המוריה)
ב-**(בר' ב,ח):** גֵּרְעֵדוֹן מִקְדָּם. ו-שופריה יעקב מעין שופריה דארם (הראשון) **[בבא מציעא פד,א]**.

ועוד רמז לגן-עדן שאין בו מיתה בפ' **[רד"ק] (שופטים א,כ)** ... ואף מלאך המות אין לו רשות לעבור בתוכה (טט: בלוו החדשה, כמו
שלא היה לו רשות בעיר המקורית)

אברהם אבינו ושרה אימנו בבואם לארץ-ישראל פותחים בתיקוני שברי הכלים ובתיקוני חטא אדם הראשון, חטא עץ הדעת טוב ורע. הם
מכשירים את ארץ-ישראל לשוב להיות גן-עדן לצאצאיהם עליהם הם מובטחים ב-**(בר' לך יב,ו):** [רש"י] וַיֹּאמֶר לְוָרְעָה אֵתְּךָ אֶת־הָאֲרֵץ
הַזֹּאת - עתיד אני להחזירה לבניך שהם מזרעו של שם. **וַיִּבְנֶן שָׂם מִזְבֵּחַ** - על בשורת הזרע ועל בשורת ארץ ישראל.

והכתוב **(בר' וירא כג):** וַיְהִי פְּאָשֶׁר הַתַּעֲוֹ אֹתִי אֱלֹהִים מִבֵּית אֲבִי מַלְמַד כִּי אַבְרָהָם אַבִּינוּ וְשָׂרָה אִמֵּנוּ בַּהֲפַצַּת שֵׁם ה' בְּעוֹלָם חָלְלוּ בַתְּהִלָּתְךָ
חֲזַרְתָּ הַשְׂכִּינָה מֵהַרְקִיעַ הַשְּׁבִיעִי לָאָרֶץ, ממנה היא עלתה בגלל חטאי אומות העולם. הם הורידו את השכינה מן הרקיע השביעי לרקיע
הששי.

(בר' לך יב,ח): וַיַּעֲתֵק מִשֵׁם - קדמא ואולא, כעין סדר וכעין כלל ופרט וכלל. אפשר כי הכלל בתראה הוא הכתוב **וַיִּקְרָא בְּשֵׁם הו'**

תפקיד הכעין כלל ופרט וכלל בא לרבות לתיקונים עתידיים כמו התיקונים לארבעה הפרטים השליליים המרומזים בטעם רביעי של **(בר' לך
יב,ח):** הַהָרָה. הכלל הפותח **וַיַּעֲתֵק מִשֵׁם** מלמדנו על התאמצות אברהם אבינו, העתקה מאתגר לאתגר בהכשרת ארץ-ישראל לבניו.

בהעתקה זאת הוא הקים מזבח והתפלל לשבור את כח הטומאה במקום זה שהוא שורש להשפעת הרע בארץ-ישראל ולכלל העולם. כעין עץ
הדעת טוב ורע שהוא צנור שעד חטא אדם הראשון היה סתום ליניקת הרע דרכו מהקדושה, ולהשפעה דרכו של חיות הרע והטומאה
לאומות העולם ולכל דבר טמא.

תניא ליקוטי אמרים פרק א ... וגם מדות טובות שכתב על ישראל בתולדותם כמו רחמנות וג"ח באות ממנה (קליפת נוגה שבעץ הדעת
טוב ורע) כי בישראל נפש זו דקליפה היא מקליפי נוגה שיש בה ג"כ טוב והיא מסוד עץ הדעת טוב ורע: משא"כ נפשות אומות עוברי
גוללים הן משאר קליפות טמאות שאין בהן טוב כלל כמ"ש ב-**[ע"פ שער מ"ט פ"ג]**. יניקת כל הדברים הטמאים היא משלוש הקליפות
הטמאות דרך עץ הדעת טוב ורע.

(בר' לך יב,ח): מִקְדָּם לְבֵית־אֵל - תביר טפאא, בתפקיד הכרח לשני דברים. כאן אפילו מנוגדים (א) קדושת המקום (ב) התגברות הטומאה
בגלל קדושת המקום, זה לעומת זה ברא האלקים. רמז לעץ הדעת טוב ורע והקלקול. משנפרץ המעצור שעצר את הרע מלמערב בטוב.
ואברהם ושרה מתקנים את אדם הראשון וחוה **[שלי"ה פרשת חיי שרה תורה אור]**.

[זכרון שמואל - א, הרב היינה שמואל שמריהו אבד"ק אסטראווצא, ע' 14, (אוצר החכמה)] וַיִּטֵּשׂ אֶהְלָה לְבֵית־אֵל. עיין ברש"י ובמדרש
שמתחילה נטה אוהל שרה ואח"כ שלו וצריך להבין אמה עשה כן שמהראוי היה שואהל שלה יתן תחילה ועיין בשפתי חכמים ונ"ל
לפרש שטוב טעם כי ידוע ע"פ זוהר וספרי קבלה כי אברהם ושרה היו דמות אדם וחוה ואברהם ושרה התחילו לעשות תיקון להם
והתחלת הקלקול היה עץ הדעת היה מחוה וממנה היה לאדם וא"כ בתקון גם-כן צריך להיות מתחילה לחוה ואח"כ לאדם ולכן נטה
אהלה בתחילה ומרומז בפסוק **וַיִּטֵּשׂ אֶהְלָה** (טט: כאילו כתוב אהל שלה) כי אהלה בגימטרי' **אָם (בר' כג,ג)** וַיִּקְרָא הָאָדָם שֵׁם אִשְׁתּוֹ תַּהָּ פִּי יְהוָה
הַיְתָה אָם פְּלִיחִי-ו-**וַיִּטֵּשׂ** בגימטרי' חוה. (טט: תיקון אהלה (אהל של שרה) זה תיקון חוה)

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בתורה שבעל-פה, התשע"ז
הפניות השערות: אחת: סלוק – סוף-פסוק – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פסוק – מוציא מפסוק; מראש – מאריך; רבוי; דוגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; ספקא – שנוי משמעות, רבוי משמעות; מרכא ספקא – יתור
לדבות, מכל מקום; דוגא תביר ספקא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר ספקא – קבוצה שההלכה הלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של הנושע, בד"כ מצב
אחד נדרש; פסוק 1 – סדר שנתלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט; 1: זקא-קטן – 2: זקא-גדול – 3: רביע – 4: ... זקא-קטן ... זקא-קטן בהצ' פסוק – הקש; השלישי:
[קדמא – סדר קדמות; אולא – גרש – גרש"ט – ויצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין "ג' מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה – תרסא – דרוש בפסוק שער, מחיצה; תלישא-גדולה – תלישא – דרוש בפסוק ולפניו
שער, מחיצה; פז – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

אברהם אבינו הרגיש ברוח קדשו שמצד אחד (בר' לך יב,ח) מקדם לבית-אל זה מקום קדושה גדולה, שהה המוריה נעתק לשם (כמו בר' לך יב,ח) ניעתק משם) בשעת שהות יעקב אבינו בו ביציאתו מארץ-ישראל ועל-כך כתב [דברי דוד בראשית כח] ... עכ"פ כיון שהיה שם קדושת בהמ"ק בלילה ששכב שם, ועל זה סיים ואמר: (בר' ויצא כח,ט) ואולם לזו שם-העיר לראשונה: כלומר שנשארה העיר אחר קפיצת עקירת בהמ"ק וחזרה כבתחילה רק שנשתנה שם של לזו לבית אל לזכרון מה שהיה, ומפ' [רד"ק] על [שופטים יב,א] ויבן עיר ויקרא שמה לזו הוא שמה עד היום הנה: נלמד שבעיר זאת כמו בעיר המקורית ואף מלאך המות אין לו רשות לעבור בתוכה (ט: ט) בלזו החדשה, כמו שלא היה לו רשות בעיר המקורית), מקום חיי נצח כמו ב- (בר' ג,ח) גרענן מקדם.

ועל-כך יעקב אבינו קורא לו (בר' ויצא כח,יז) וזה שער השמים: ושואף תמיד לחזור לבית-אל כנאמר (בר' וישלח לה,ג) ונקומה ונעלה בית-אל ואעשה-שם מזבח לאל הענה אתי ביום צאתי ויהי עמדי בדרך אשר הלכתי: אל שער השמים וחיי נצח. אברהם אבינו הרגיש ברוח קדשו שמצד אחד יש במקום זה התגברות הטומאה והרע.

מצד אחר, מעוצם קדושת המקום זה מקום התגברות הקליפות הטמאות המתאוות ליניקה ממנו. אפשר שטעם רביע במלת ההרהר מלמד על דברים הקשורים ל-מקדם לבית-אל

- (א) הודעת שיעבוד ארבע מלכויות בחלום יעקב
- (ב) בעקבות חטא עכן (יהושע ז) שנטל מהרם יריחו מפלה בקרב הראשון בעי
- (ג) (מלכים א' יב) הצבת עגל אחד לפחות ע"י ירבעם בבית אל, הקמת מזבח שהוא שורש כל הע"ז במלכות ישראל, והנהגת חג שלא בתורה.
- (ד) (מל"ב כג,ד) מקום טמא הנעשה מקום גניית טומאה (כעין החזרת הטומאה למקורה וסתימתה שם)

מצד אחר מקום מועד לפורענות (א) הודעת שיעבוד ארבע מלכויות בחלום יעקב (בר' ויצא כח,יב) ויחלם והנה סלם מצב ארצה וראשו מגיע השממה והנה מלאכי אלהים עלים וירדום בו: כפי [רמב"ן] ... ועל דעת רבי אליעזר הגדול (פר"א לה), היתה זאת המראה כענין בין הבתרים לאברהם (ראה בר' טו, ט-יא), כי הראוהו ממשלת ארבע מלכויות ומעלתם וירידתם, וזה טעם מלאכי אלהים, כמו שנאמר בדניאל "שר מלכות יון" (ראה דני' י, כ), "ושר מלכות פרס" (שם, יג), והבטיחו כי הוא יתעלה יהיה עמו בכל אשר ילך ביניהם, וישמרנו ויצילנו מידם. אמרו (פר"א לה): הראה לו הקדוש ברוך הוא ארבע מלכויות, מושלן ואבדן; הראהו שר מלכות בבל עולה שבעים עוקים ויורד, והראהו שר מלכות מדי עולה חמשים ושנים עוקים ויורד, והראהו שר מלכות שר מלכות יון עולה מאה ושמונים עוקים ויורד, והראהו שר מלכות אדום עולה ואינו יורד; אמר לו יעקב "אך אל שאול תורד" (יש' יד, טו), אמר לו הקדוש ברוך הוא "אם תגביה כנשר" וגו' (עו' א, ד). ויחלם – רביע, (א) רמז לארבע מלכויות ושריהם המלאכים

(ב) בעקבות חטא עכן (יהושע ז) שנטל מהרם יריחו מפלה בקרב הראשון בעי [רש"י] (בר' לך יב,ח) ויבן-שם מזבח – נתנבא שעתידין בניו להכשל שם על עון עכן והתפלל שם עליהם: (ע"פ ב"ר לך ל"ט) [שפת"ח פ] רצונו לתרוץ למה בנה עוד מזבח דהא כבר בנה מזבח על בשורת הזרע ועל בשורת הארץ: נלע"ד שהקב"ה הראה לו צרה זו יותר משאר צרות, דהוי כמו שיור במתנתו שאמר לו (בר' לך יב,ז) לזרעך אתה את-הארץ ה זאת שהוא על תנאי שאם יחטאו בניו כמו עכן שיפלו בידם. (קצור מזרחי):

(בר' לך יב,ח) ויעתק משם – קדמא ואולא, ענין של סדר, [תו"ש [קנד]] ע"פ בבלי סנהדרין מד,ב] "אלמלא הקדים אברהם תפלה לצרה בין בית אל ובין העי (בפסוק בית-אל מים והעי) (מזורה) לא נשתיירו מישראל שריד ופליט" (ט: ט) במלחמת יהושע בעי).

לבית-אל – מקף כרב שלב לשנוי בשם מקום [תו"ש [קיש]] ע"פ [ב"ר לט] לשעבר ... נקראת בית-אל ועכשיו נקראת (לגנאי) בית און. ... היקש: כך מי שלא זכה להקראות בן העמל, כלומר העומל בעמלה של תורה הרי הוא נקרא בן העמל. יהושע ז,ב: וישלח יהושע אנשים מיריחו העי אשר עמ-בית און מקדם לבית-אל ויאמר אליהם לאמר עליו ורגלו את-הארץ ויעלו האנשים וירגלו את-העי: אפשר כי ההיקש מרומז בסיפא של (בר' לך יב,ח) בית-אל מים והעי מקדם ויבן-שם מזבח לה' – ... זקא-קטן ... זקא-קטן בין שני קיסרים, כעין הקש,

השם בית-אל מסמל דבקות בתורה, השם עי מסמל הנחת העמל בתורה, כפי [רש"י בבלי סנהדרין מד,ב] (ט: ט) על מלחמת עי) ועכשיו ביטלתם תלמוד תורה – וכיון דביום אי אתם יכולין לעסוק בתורה מחמת עסקי מלחמות, צריכים אתם לעסוק בתורה בלילה והיה לך לשכב בגלגל ששם המחנה ולא במצור. עתה באתי – על שם עכשיו באתי ליפרע, מיד נזהר יהושע ולא הוסיף עוד לבא במצור בלילה, לכך נאמר בעי וילן יהושע בלילה ההוא בתוך העמק – שלן בעמקם של תורה.

(ג) הצבת עגל אחד לפחות ע"י ירבעם בבית אל, הקמת מזבח שהוא שורש כל הע"ז במלכות ישראל, והנהגת חג שלא בתורה. (מלכים א' יב,ח) ויעש וירבעם חג בקדש השמיני בחמשה-עשר יום לחדש כהנו אשר ביהודה ויעל עליהם מזבח פן עשה בבית-אל לזבח לעגלים אשר-עשה והעמיד בבית אל את-כהני הבמות אשר עשה:

(ד) מקום טמא הנעשה מקום גניית טומאה מל"ב כג,ד: ויבן המלך (יאשיהו) את-הקיהר הכהן הגדול ואת-כהני המשנה ואת-שמרי הסף להוציא מהיכל ה' את פלי-הפלים העשויים לבעל ולגשמה ולכל צבא השמים וישקם מחוץ לירושלם בשדמות קדרון וינשא את-עפרם בית-אל: רד"ק מל"ב כג וינשא את-עפרם בית-אל – כי שם היה עיקר הע"ג שהיה שם העגל וטמא אותו המקום שהיה בו העגל והמזבח ונשא עפר שריפת הבעל והאשיר' וכליהם ששרף בירושלם בשדמות קדרון נשא את עפרם שם:

אפשר כי הכלל הסוגר ויקרא בשם ה' מרבה מעניני הפרטים לשלילה ולטובה. לשלילה: מיקום ממשל הרשעות הערבית בארץ-ישראל ברמאללה היא בית-אל מצידה השלילי לטובה: המלך יאשיהו מתקן את מקום מלכות ישראל לשעבר כאשר מתחיל בנתצו את מזבח ירבעם שהוקם בבית-אל והוא (ע"פ המלבי"ם) שורש כל העבירות והמזבחות בממלכת ישראל. ירמיהו הנביא מחזיר מגולי עשרת השבטים שגלו בגלגל פולחני ע"ז שהנהיג ירבעם בבית-אל. לעתיד לבוא קיבוץ גלויות והתישבות יהודית מחודשת ביהודה ושומרון.